

Тематичне мотто цього числа «СП»: **2017-й МАЄ СТАТИ РОКОМ УХВАЛЕННЯ ЗАКОНУ «ПРО ДЕРЖАВНУ МОВУ»**

МИКОЛА ГОЛОМША: СЛУХАТИ І ЧУТИ ЛЮДЕЙ

7

НЕВІДОМІ ЛИСТИ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ

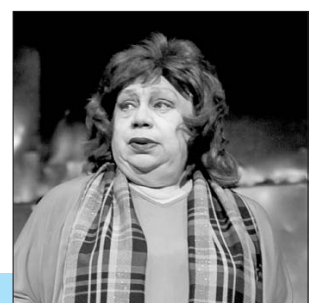
9

ДНК ВАРВАРА

10-11

ЯКБИ В ПРІОРИТЕТІ БУЛА КУЛЬТУРА...

15

● ПРОДОВЖЕННЯ ТЕМИ

Галина ПАГУТЯК, українська письменниця, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка з літератури

Про фантазії Міносвіти інтегрувати українську літературу у світову

Пригадався вірш Шевченка, написаний за мотивами Книги Ісайї (глава 35) за два роки до смерті. Згадала у зв'язку з черговими нездоровими фантазіями Міністерства освіти, яке хоче інтегрувати українську літературу у світову, хоча це у компетенції літературознавців і критиків. Ну, Бог у поміч. Але без зміни системи освіти, без вишколу нового покоління вчителів, без люстрації українофобів се діло пропаше.

Перед українським суспільством простягається чудова дорога в майбутнє, коли нарешті створиться сильна національна держава, але, знаючи про ефект метелика, інтелігенція сходить час від часу з неї, а дехто взагалі блукає околяса. Ми досі не оцінили те, що трапилось на початку 90-х в українській літературі, до якої тепер причепилось зневажливе "сучліг". Коли ненормативна лексика прозвучала вголос і невдовзі заповонила культурний простір. Тоді треба було звільняти окупаційні території, де панував мовний покруч російської і суржик, а не займатись тим, що одні сприймали як свіжий подих і новаторство, а інші вважали дрібним хуліганством.

Ефект метелика ми відчули, коли президентом став двічі несудимий Віктор Янукович, а міністром освіти агент ФСБ Табачник, така суміш вульгарності й цинізму. Звісно, майстри слова, кумири тінейджерів, голосували "проти всіх", а не за Януковича, і наряд чи це суттєво вплинуло на результат виборів. На результат вплинув десакралізований вульгарний мовний простір, який відкинув назад на десятиліття національне відродження.

З книжок російський мат полинув у телеэфір і закріпився. Люди, які готові були згадати рідну напівзабуту мову, відсахнулись, бо ні слухати, ні читати було нічого. Принаймні про це заявляли в телевізорі самі зірки "сучлігу". Ефект метелика триває. Політики розділили Україну за мовною ознакою, замість того, щоб розгорнути українізацію на зросійшених територіях, бо йшлося про національну безпеку. Ось і отримали повторну окупацію Донбасу і Криму.

Я зовсім не демонізую "сучліг", який тепер хочуть канонізувати у шкільних програмах і який на тлі шедеврів світової літератури буде закріплювати в учнів комплекс меншовартості. Вводити в канон вторинний продукт — це те саме, що колись канонізація соцреалізму. Прочитайте 8 том "Історії української літератури" 1972 року і ви побачите, хто був тоді в тренді, — макулатурники. Отже, бунт був несправжній, ішлося про переділ території, а не зміну поколінь.

"Тойді, як, Господи, святая на землю правда прилетить..." Правда така: повернути вкрадене у народу, щоб оздоровити і відродити скалічених Голодомором, репресіями і колоніальними комплексами. Через активну українізацію суспільного мовлення, глибоке вивчення історії, очищеної від колоніального сміття. У школі це насамперед те, що називають "розвиток зв'язного мовлення". Текст не має такого впливу на свідомість, як бесіда.

Японські випускники після закінчення школи знають 600(!) народних

пісень, які народились у селі і мають сотні років. Воно їм знадобиться у майбутній професійній діяльності? Та ніби ні, проте народна поезія гармонізує особистість на рівні підсвідомості, має терапевтичний ефект, врівноважує емоційний стан. Тому сприймати український фольклор, класику як щось суто рустикальне, чуже міській дитині, це просто невігластво.

Японці використовують досвід Василя Сухомлинського, натомість в Україні женуться за досвідом чужинців, який пристосований до ментальності того чи того народу. Ось що потрібно справді інтегрувати в уроки історії, природознавства, географії, малювання. Щоб діти могли співати, декламувати на уроці.

Природа лікує. Уже в садочок діти приходять травмовані мультиками російською мовою, рекламою, з розладами мовлення. Вони не вміють спілкуватись, не відчувають ритму мови. Суржик дає їм примітивний ритм міських джунглів і перейти на чисту багату українську мову їм важко, бо вони ніде її не чують. На тести з мови та літератури їх дресирують репетитори. Натомість потрібен один-єдиний тест: написати есей на певну тему, який покаже справжні знання і вміння передавати думку. Потім не треба дивуватися з процвітанню плагиату у школах і на уці. Хто володіє мовою, той може прихилити до себе весь світ. "Нічим отверзуться уста; проллється слово, як вода, і дебрь-пустиня неполита, зцілюшою водою вмита, прокинеться..."

Громадськість вимагає закону «Про державну мову»

19 січня у Верховній Раді за-реєстровано розроблений зу-силлями експертного та громад-ського середовища законопро-ект “Про державну мову” (ре-е-стр. № 5670).

Ця довгоочікувана подія від-криває шлях до системних змін у становищі української мови, дер-жавний статус якої час нарешті наповнити реальним змістом.

Наша мова є одним із визна-чальних чинників, що перетво-рюють українців на єдиний на-род і творять міцне підґрунтя державної незалежності і собор-ності України.

Це не просто культурне над-бання і засіб комунікації, але на-ріжний камінь національної без-пеки, соціального розвитку та міжнародної суб’єктності Укра-їни.

Саме тому Москва упро-довж століть здійснювала ціле-спрямовану політику знищен-ня української мови. Русифіка-ція, спрямована на розмиван-ня української ідентичності, по-слаблення і роз’єднання нації, на жаль, тривала і після прого-лошення 1991 року державної незалежності. Меншовагтність і брак політичної волі призвели до нездатності української дер-жави забезпечити, як того вима-гає стаття 10 Конституції Укра-їни, “всєбічний розвиток і функ-ціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України”. Саме че-рез це в нашому культурно-ін-

формаційному просторі запану-вав “русскій мір”, а в Криму і на сході виникли зручні плацдарми для збройної агресії.

Навіть після Революції гід-ності та початку війни русифіка-цію не зупинено. Навпаки, сум-нозвісний мовний закон Ківало-ва-Колесніченка діє і досі, зао-хочуючи витіснення української мови зі сфери послуг, телебачен-ня, преси, реклами, бізнесу, руй-нуючи самі підвалини україн-ської ідентичності.

Час нарешті зупинити зро-сійщення і прийняти сучасне мовне законодавство, що від-повідає Конституції та викли-кам, які стоять перед Україною. Для написання такого закону об’єднало зусилля широке ко-ло експертів-правників, мовоз-навців, медійників, громадських активістів. Ядром цього проце-су стала робоча група Координа-ційної Ради з питань застосуван-ня української мови в усіх сфе-рах суспільного життя при Мі-ністерстві культури України.

Ми щиро вдячні 32 народ-ним депутатам із різних фрак-цій, які підтримали й офіційно внесли громадський законопро-ект “Про державну мову” (ре-е-стр. № 5670).

Законопроектом, при роз-робці якого враховано досвід вітчизняного та європейсько-го мовного законодавства, пе-редбачені дієві механізми захис-ту, функціонування та розвитку української мови в усіх ключо-

вих сферах суспільного життя. Він також передбачає скасування закону Ківалова-Колеснічен-ка і внесення змін до багатьох галузевих законів.

Водночас законопроект не спрямований проти жодної ін-шої мови. З метою належного захисту прав національних мен-шин, зокрема на розвиток і ви-користання їхніх мов, найближ-чим часом до парламенту бу-де внесено законопроект “Про права осіб, що належать до на-ціональних меншин”. Ухвалив-ши ці два закони, Верховна Ра-да зможе нарешті покласти край штучному протиставленню різ-них мов.

Ми розуміємо, наскіль-ки серйозним буде опір з бо-ку всіх, кого влаштовує ниніш-нє русифікаторське законодав-ство, — починаючи від Москви та її п’ятої колони й закінчуючи олігархічними медіа-холдинга-ми і політиками, що звикли спе-кулювати на мовній темі.

Маємо об’єднати зусилля і не залишити їм жодного шансу.

Ми звертаємося до народних депутатів України, керівництва Верховної Ради, профільного комітету з питань культури і ду-ховності, кожної депутатської фракції та групи із закликом ви-явити державну відповідальність і політичну волю й забезпечити ухвалення цього закону.

Окремо звертаємося до ав-торів інших законодавчих ініці-атив на мовну тематику з про-

ханням не ставити особисті чи партійні амбіції, інтереси окре-мих бізнесових та політичних груп вище національних інтерес-ів. Підтримка громадського за-конопроекту в першому читан-ні відкриє можливість внесен-ня конструктивних поправок до його тексту перед остаточним ухваленням.

Закликаємо Президента, уряд і профільні міністерства підтримати ухвалення закону.

З метою сприяння цьому процесу з боку громадянсько-го суспільства заявляємо про створення громадської коаліції “Україні — закон про державну мову”, яка є відкритою до учас-ті громадських об’єднань та всіх небайдужих людей.

2017-й, рік століття україн-ської революції, має стати ро-ком ухвалення закону “Про дер-жавну мову”.

- Рух “Простір свободи”
- Громадянський рух “Відсіч”
- Ініціатива захисту прав українськомовних “І так по-ймуть”
- ГО “Молодіжний Націона-лістичний конгрес”
- ГО “Незалежні”
- Ініціатива “Переходь на українську”
- ГО “Всеукраїнська мережа “Вільні Люди”
- Всеукраїнське Товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка
- Координаційна рада з питань захисту української мови при Київ-

ській міській організації товариства “Меморіал” ім. В. Стуса

• ГО “Культурно-освітня фун-дація “Лібері Лібераті”, Крама-торськ (голова Максим Потап-чук).

• ГО “Український світ”

• Волонтерський рух “Безко-штовних курси української мови”

• ГО “Український розмовний клуб “Файно”

• ВГО “Союз Українок”

• ІЦ Майдан Моніторинг

• Громадська кампанія “Мо-вомарафон”

• Громадський сектор Євро-майдану

• Громадська організація “Сту-дена”

• ГО “Кримський центр діло-вого та культурного співробітництва “Український дім”

• Громадська організація “Ін-ститут гендерних програм”

• Громадський рух “Не будь байдужим”

• ГО “Просвітницький Центр національного відродження ім. Євгена Чикаленка”

• Київський благодійний фонд ім. Олеси Пінки “Українським дітям — українське слово”.

• Центр досліджень визволь-ного руху

• Ініціатива “Дриджі”

• Портал мовної політики

• Всеукраїнське об’єднання “Рух захисту української мови”

• Молодіжний націоналістич-ний конгрес

• Рух “Вільні люди”

• Молодий Народний Рух

Українська мова — основа безпеки нації і держави

Президентові України
П. О. Порошенку,
Голові Верховної Ради України
А. В. Парубію,
Прем’єр-Міністрові України
В. Б. Гройсману,
депутатам Верховної
Ради України

**Звернення
суспільно-культурного
товариства “Гуцульщина”
у Львові**

Для українців, як для будь-якої іншої нації, мова — це дім життєдайного буття, духо-вний, світоглядний, націєтвор-чий фундамент. Цілеспрямовано нав’язувана теза, мовляв, “какая разница, на каком языке говорит”, — был бы хороший человек”, в умовах України цинічно фальшива і є формою ни-нішнього повзучого, так звано-го м’якого російщення, яке під-ступно висмоктує з українців національну сутність, культи-вує московську імперську свідомість, підступно вкорінює думку про нефункціональність україн-ської мови.

Ігнорування комунікативної функції української мови у за-конодавчій, виконавчій і судо-вій владах, у суспільно-громад-ських інституціях, в освітніх за-кладах усіх форм навчання не-минуче спричиняє знищення не менш важливих інших її функ-цій: ідентифікаційної, експре-сивної, гносеологічної, мис-летворчої, естетичної, культу-роносної, номінативної тощо.

Тобто всебічне функціонування української мови в усіх держав-них, суспільних інституціях, у сфері бізнесу, освіти, електрон-них ЗМІ є питанням життя або смерті української нації, національної держави, європейської української України. Адже одні-єю з основних мотиваційних пе-редумов війни Російської Феде-рації проти України є москов-сько-путінська політика захис-ту “рускоязычного населения”.

Сферу суспільно-політично-го функціонування та держав-ний статус української мови сут-тєво підриває неконституційно ухвалений Закон України “Про засади державної мовної полі-тики” Ківалова-Колесніченка. Він і надалі залишається зброєю найбільшої руйнівної сили в ру-ках московського ворога.

Законодавча підтримка ста-тусу української мови як єдиної державної є стратегічним пита-нням національної безпеки і фор-мування національно-громад-янської ідентичності громадян України. Зареєстрований у Вер-ховній Раді України законопро-ект № 5670 “Про державну мо-ву” відповідає вимогам “Євро-пейської хартії регіональних мов або мов меншин”, юридично збалансований, створює передумови для громадянської злаго-ди, утвердження соборної Укра-їни.

Для зрячих, а не засліплених маніпулятивною московською пропагандою очевидно, що

Україну від московських агресор-ів захищають українськомов-ні та російськомовні патріоти. Запропонований законопроект № 5670 “Про державну мову” створює дуже потрібні передумови, щоби діти, онуки, правну-ки російськомовних патріотів — всі діти України виростили, ви-ховувалися в українськомовно-му освітньому та інформаційно-гуманітарному середовищі, фор-мувалися як українськомовні ін-телектуали, свідомі громадяни і патріоти України, щоби ніколи таким, як Путін, не було жодних підстав заявляти про якийсь захист від “фашистської, нацист-ської хунти”, яка нібито загро-жує життю “рускоязычных”.

Суспільно-культурне то-вариство “Гуцульщина” у Льво-ві звертається з вимогою термі-ново розглянути і ухвалити За-кон України “Про державну мо-ву” (законопроект № 5670). Це виважене рішення стане фунда-ментальним підґрунтям функ-ціонування української мо-ви, культури, духовності, моралі, звичаїв, традицій у кожній клітині суспільного і державно-го організму, сприятиме розви-тку економіки, соціальної сфе-ри. Тоді побачимо, відчуємо, як розквітне Україна, і жоден во-рог не наслідиться порушити кордони демократичної, право-вої, творчої, працелюбної укра-їнської України.

Ухвалено на загальних зборах 28 січня 2017 року у Львові.

200 підписантів, серед них:

Василь ЛИЗАНЧУК, доктор філологічних наук, заслужений професор Львівського національного університету імені І. Франка, академік АН Вищої освіти України; **Зорислава РО-МОВСЬКА**, провідний україн-ський науковець, політик і гро-мадський діяч, доктор юридич-них наук, професор, заслуже-ний юрист України; **Олександра СЕРБЕНСЬКА**, доктор філоло-гічних наук, заслужений про-фесор Львівського національ-ного університету імені І. Фран-ка, академік АН Вищої освіти України, дійсний член Науково-го товариства імені Тараса Шев-ченка; **Нестор БИБЛЮК**, док-тор технічних наук, професор Львівського національного лі-сотехнічного університету, голо-ва Регіонального об’єднання до-слідників Гуцульщини; **Михай-ло ГНАТЮК**, доктор філологіч-них наук, професор Львівського національного університету імені І. Франка, громадський діяч; **Дмитро ЗАЯЧУК**, доктор фізи-ко-математичних наук, профе-сор Львівського національно-го політехнічного університету; **Олена НИКОРАК**, доктор мис-тецтвознавства, кандидат істо-ричних наук, етнолог, старший науковий співробітник Інститу-ту народознавства НАНУ, член НТШ імені Т. Г. Шевченка; **Петро СІРЕДЖУК**, доктор істо-ричних наук, професор При-карпатського національного

університету імені В. Стефани-ка; **Петро БЕНЮК**, народний артист України, актор Львів-ського національного академіч-ного драматичного театру імені М. Заньковецької; **Олександр МАСЛЯНИК**, письменник, ре-дактор і видавець, заслужений журналіст України, головний редактор журналу “Гражда”; **Василь ГУРМАК**, скульптор, про-фесор кафедри монументаль-ної скульптури Львівської на-ціональної академії мистецтв; **Володимир ГАЮК**, заслужений працівник культури України, віце-президент Світового хрис-тианського конгресу; **Микола ГРИМАЛЮК**, живописець, ви-кладач Львівської національної академії мистецтв; **Василь КОР-ЖУК**, голова суспільно-куль-турного товариства “Гуцуль-щина” у Львові; **Микола КО-ЗУРАК**, науковий співробітник Львівської національної ака-демії мистецтв; **Юрій ПРОДА-НЮК**, полковник ЗСУ, коман-дір вертолітного екіпажу, здій-снив понад 200 бойових вильотів у зону АТО; **Оксана СМЕ-РЕКА-МАЛИК**, поетеса, філо-лог-романіст, народна майстри-ня, директор Художнього ліцею Львівської національної ака-демії мистецтв; **Олег СОЛОМ-ЧЕНКО**, різьбар, консультант Львівської академії мистецтв; **Василь СТЕФАК**, заслужений працівник культури України, член НСПУ, прозаїк, лауреат лі-тературних премій

Голові Верховної Ради України
А. В. Парубієві,
народним депутатам України

Звернення

**Вельмишановний пане
Голово Верховної Ради
України!
Вельмишановні народні
депутати України!**

1 грудня 1991 року на Всеукраїнському референдумі у найдемократичніший спосіб було потверджено одвічне прагнення українців до відродження державної самостійності й політичної незалежності України. Чвертьстолітній процес становлення вільної європейської країни з тисячолітньою історією, самобутньою культурою та величезним внеском у розвиток світової цивілізації зазнавав постійного ускладнення через неприховану агресію московського імперіалізму, що зрештою завершилася анексією Криму та інтервенцією російської окупаційної армії на південно-східні терени Донбасу.

Однією з найважливіших твердинь у важкому воєнному і світоглядно-ідейному протистоянні з московським окупантом є українська мова, державний статус та сфера суспільно-політичного функціонування якої були суттєво підірвані скандальним і неконституційно ухваленим законом України “Про засади державної мовної політики”. Законодавча підтримка розвитку української мови як єдиної державної та чітка стратегія парламенту щодо гарантій реалізації культурних потреб національних меншин, що проживають у нашій країні, є питанням найбільшої державницької ваги і національної безпеки. Підготовлений і зареєстрований у Верховній Раді України законопроект №5670 “Про державну мову” є юридично збалансованим, політично коректним, ідейно прозорим, та, найголовніше, життєво необхідним для сучасної України, що стала відкритим об’єктом для ворожої пропаганди.

Всеукраїнська асоціація викладачів української мови і літератури звертається до Вас із вимогою продемонструвати всьому суспільству, що у найскладніший період нашої новітньої історії українські парламентарі здатні солідаризуватися для розв’язання невідкладних державницьких завдань і вже упродовж наступної сесії розглянути і ухвалити закон “Про державну мову”. Це виважене рішення припинить політичні спекуляції довкола мовного питання та стане фундаментальним кроком, спрямованим на зміцнення соборної, унітарної, незалежної, демократичної європейської України.

В. Є. ПАНЧЕНКО,
голова Всеукраїнської асоціації викладачів української мови та літератури

ОСОБЛИВА ДУМКА

Ірина ФАРІОН,
доктор філологічних наук, професор
НУ “Львівська політехніка”

Порівняльна таблиця мовно-освітнього розділу у мовних законопроєктах №5556, № 5669, № 5670

“Закон України Про мови в Україні” № 5556 від 19.12.2016	“Закон України Про функціонування української мови як державної та порядок застосування інших мов в Україні” № 5669 від 19.01.2017	“Закон України Про державну мову” № 5670 від 19.01.2017
Суб’єкти подання Я. Лесюк та ін.	Суб’єкти подання А. Ілленко, М. Княжицький, М. Матіос та ін.	Суб’єкти подання А. Гопко, С. Семенченко та ін.
РОЗДІЛ VI. МОВА У СФЕРІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	РОЗДІЛ IV. МОВА ОСВІТИ ТА НАУКИ	РОЗДІЛ V. ЗАСТОСУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В ПУБЛІЧНИХ СФЕРАХ
Стаття 16. Мова у сфері освіти в Україні	Стаття 21. Мова освіти	Стаття 17. Державна мова в сфері освіти
1. Мовою освітнього процесу у навчальних закладах усіх освітніх рівнів, а також в аспірантурі (ад’юнктурі) та докторантурі та у закладах позашкільної освіти є українська мова. 2. Зкладами дошкільної, повної загальної, професійної, вищої і післядипломної освіти забезпечується обов’язкове вивчення української мови. 3. Громадянам України, які належать до корінних народів або національних меншин України, гарантується право на вивчення відповідних мов (мови) корінних народів або національних меншин у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства. 4. У межах Автономної Республіки Крим або в межах сіл, селищ, міст, визначених законами України місцями поширення корінних народів або національних меншин України, в освітньому процесі у навчальних закладах дошкільної та середньої освіти поряд з українською мовою можуть застосовуватися також мови (мова) цих корінних народів або національних меншин. Це право реалізується через окремі заклади, класи (групи) дошкільної та середньої освіти. У старших класах навчальний процес здійснюється українською мовою. 5. Використання мов (мови) корінних народів або національних меншин України в освітньому процесі у навчальних закладах усіх рівнів освіти не повинно зменшувати кількість освітніх послуг, що згідно з освітніми програмами надаються українською мовою. 6. Держава заохочує вивчення у навчальних закладах усіх освітніх рівнів англійської мови та інших іноземних мов. 7. Особам з порушенням слуху забезпечується право на навчання мовою жестів та на вивчення української мови жестів.	1. Мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова. Особам, які належать до національних меншин, забезпечується право на вивчення рідної мови у державних і комунальних закладах освіти. Особам з порушеннями слуху забезпечується право на навчання жестовою мовою та на вивчення української жестової мови. Це право реалізується через мережу закладів освіти, класів (груп), що створюються відповідно до законодавства. 2. Зкладами освіти забезпечується обов’язкове вивчення державної мови. Особам, які належать до національних меншин, іноземцям та особам без громадянства створюються належні умови для вивчення державної мови. 3. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування, насамперед англійської мови у державних і комунальних закладах освіти. 4. Заклади освіти відповідно до освітньої програми можуть викладати паралельно з державною мовою одну чи кілька дисциплін англійською мовою. Положення абзацу першого цієї частини не поширюється на дисципліни з вивчення іноземних мов. 5. Заклади вищої та професійної освіти створюють усі можливості національним меншинам для оволодіння ними професійними знаннями державною мовою, з метою повноцінної інтеграції в українське суспільство та можливість провадити професійну діяльність у вибраній галузі на території України з використанням державної мови. 6. Держава сприяє створенню та функціонуванню закладів освіти за кордоном, у яких здійснюється навчання українською мовою або вивчається українська мова.	1. Кожен громадянин України має право отримати освіту державною мовою. Застосування державної мови в навчально-виховному та освітньому процесі в усіх навчальних закладах є обов’язковим. 2. Держава забезпечує кожному громадянину України право отримати освіту державною мовою в державних та комунальних дошкільних, загальних середніх, професійно-технічних, позашкільних і вищих навчальних закладах. 3. Мовою навчально-виховного процесу у дошкільних навчальних закладах є державна мова. У дошкільних навчальних закладах з мовою навчання, що є мовою національної меншини, навчально-виховний процес, поряд з державною, здійснюється також мовою відповідної національної меншини в порядку, визначеному Законом України “Про права осіб, що належать до національних меншин”. У навчально-виховному процесі в дошкільних навчальних закладах приватної форми власності поряд з державною може застосовуватися інша мова в порядку, визначеному законом України “Про дошкільну освіту”. 4. Мовою навчально-виховного процесу у загальноосвітніх навчальних закладах є державна мова. У загальноосвітніх навчальних закладах з мовою навчання, що є мовою національної меншини, навчально-виховний процес, поряд з державною, здійснюється також мовою відповідної національної меншини в порядку, визначеному законом України “Про права осіб, що належать до національних меншин”. У навчально-виховному процесі в загальноосвітніх навчальних закладах приватної форми власності поряд з державною може застосовуватися інша мова в порядку, визначеному законом України “Про загальну середню освіту”. 5. Мовою зовнішнього незалежного оцінювання та вступних випробувань є державна мова, крім зовнішнього незалежного оцінювання з іноземних мов. Завдання сертифікаційної роботи зовнішнього незалежного оцінювання укладаються державною мовою. 6. Мовою освітнього процесу у вищих навчальних закладах є державна мова. Вищий навчальний заклад має право прийняти рішення про викладання однієї чи кількох дисциплін англійською та/або іншими офіційними мовами Європейського Союзу, забезпечивши при цьому знання здобувачами вищої освіти відповідної дисципліни державною мовою. Мова підручників та методичної літератури має відповідати мові освітнього процесу у відповідному навчальному закладі. 7. Мовою післядипломної освіти та курсів підвищення кваліфікації є державна мова. 8. Мовою позашкільної освіти є державна мова. 9. Мовою професійно-технічної освіти є державна мова. 10. Вивчення державної мови як окремого предмета є обов’язковим у всіх загальноосвітніх навчальних закладах. У закладах професійної освіти та вищих навчальних закладах забезпечується обов’язкове вивчення державної мови як дисципліни в обсязі, що дає змогу провадити професійну діяльність у вибраній галузі з використанням цієї мови. 11. Викладання іноземної мови в навчальних закладах та на курсах вивчення іноземних мов здійснюється відповідною іноземною або державною мовою.

Панове! Навчимося врешті-решт відсіювати зерно від полове. Йдеться ПРО МОВУ В ОСВІТІ в законопроєкті № 5670, ст. 17 “Державна мова в сфері освіти” за ширмою “права отримати освіту державною мовою” насправді за-проваджує у дошкільні та за-

гальноосвітні навчальні заклади процес навчання мовами національних меншин! Не вивчення мови національної меншини, а сам навчальний процес мовою навчальної меншини! Не важко здогадатися, що йдеться передусім про мову окупанта — російську.

У процесі роботи в комітеті ВР над трьома законопроєктами необхідно напрацювати СПІЛЬНИЙ мовний законопроєкт — абсолютно україноцентричний у своїй мовній основі і не допустити до нього характерну національно-мовну корозію, як це яскраво ба-

чимо в одному з сегментів законопроєкту № 5670. Будьмо уважні! На кону основне питання самостійності нашої Держави.

P.S. Від редакції.

Тут подано лише головну частину статті І. Д. Фаріон.

Дмитро ПИЛИПЧУК

Закінчення.
Поч. у ч. 3, 4, 5 за 2017 р.

11. Про російські школи в Україні: будемо фінансувати майбутню руйнацію держави?

Серйозною проблемою залишається неадекватна мовна політика України щодо мови шкільних підручників. Якщо контингент учнів, що навчаються в Україні українською або російською мовами, в 2000/01 навчальному році характеризувався відсотковим відношенням 70:29, а в 2015/16 — 90:9, то абсолютно алогічно є книговидавнича політика Міністерства освіти і науки України, з вини або через бездіяльність якого за останні п'ять статистичних років (2011–2015) середній наклад шкільних підручників становив у нас: українською мовою — 10,2 тис. примірників, російською — 7,2 тис. примірників. Адаже ж ці пропорції абсолютно не відповідають щойно згаданому співвідношенню українського та російського контингенту учнів (очевидно, що російськомовні підручники свідомо друкуються з якимось дуже значним “запасом”). Нашо?!

Утім, є ще серйозніший рівень розгляду проблеми підручників — міжнародний. Абсолютно неприпустимо є надзвичайна диспропорція у випуску шкільних підручників у двох країнах-сусідах: якщо в Україні протягом останніх 19 років (1997–2015) надруковано 5214 шкільних підручників російською мовою загальним накладом 54,1 мільйона примірників, то в Росії за той самий час — жодного. Всупереч своїм національним інтересам Україна продовжує захищати в освітній сфері державну мову сусідньої держави-агресора, тоді як Російська Федерація в повному обсязі дотримується расистського і великодержавного валуєвського погляду на українську мову: “...не было, нет и быть не может”. Характерно, що для Росії як для расистської імперії не існує в її державі не тільки мовно-культурних прав українців, а й, вочевидь, і самих українців, про що свідчать передовсім шизоїдні заяви самого В. Путіна, підпорядковані асиміляторській політиці його імперії, де наявність так званих “автономій” — не більш ніж декоративний рудимент червоної імперії. Щодо питання про те, чи є українці і росіяни одним чи двома різними народами, Путін заявляє про те, що це — один народ, потрапляючи при цьому в пастку власних силігізмів, бо якщо це справді “один народ”, а він розпочав війну проти України з анексії найбільш зросійщених її територій, то виявляється, що, за своєю “єдиною правильною” етнологічною теорією, президент Росії воює... проти “свого народу”.

Як не крути, а відмовлятися від російськомовної шкільної та вишівської освіти як від чинника, що загрожує національній безпеці, Україні таки доведеться, якщо тільки керівництво нашої держави не сповідуватиме таємно ідеалів московського чи якогось іншого неоколоніалізму. Коли питома вага сумарного накладу ро-

Про дозу дьогтю

Статистика українського друку на тлі гібридної війни

сійськомовних підручників для шкіл під час російсько-української війни скоротилася лише на 4,7 % (від 15,7 % за Януковича до 11 % за Порошенка), це ще далеко не розв'язує проблему паритету в наших двосторонніх відносинах. Політика Росії, безвідповідальна щодо її українців, вимагає від нашої держави не мазохістської внутрішньої політики двомовної (українсько-російської) освіти, а міжнародної політики паритету: якщо російська сторона не підтримує у себе українськомовної освіти, то підтримка українською стороною російських шкіл в Україні є даниною расистській “теорії” про те, що росіяни в Україні є людьми нібито вищого сорту порівняно з українцями в Україні, бо мають, всупереч Конституції України (ст. 21: “Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах”), більше мовних прав, ніж українці в Росії (де мала б діяти аналогічна ст. 19 Конституції РФ). Отже, без виходу на політику паритету говорити про рівноправність сторін немає жодних підстав, і таку нерівноправність своєю постколоніальною та віктимною поведінкою підтримує, виявляється, і українська сторона.

12. І “хліб наш щоденний” — нерідною мовою

Для *Homo informaticus* “хлібом щоденним” є періодична преса, електронні ЗМІ й соціальні мережі. І тут ні для кого не таємниця, що українців день і ніч, ніч і день, 24 години на добу пригощають нерідною мовою. Величезний океан чужинської інформації щоденно атакує національну ідентичність українця. Кажучи про чужинську інформацію, я не забуваю про те, що українці як нація взагалі є переважно злидарями на своїй щедрий українській землі. Залишаючись у своїй основі безбуржуазною нацією, українці переживають колосальний тиск чужинсько-яничарської маси нуворішів-асиміляторів і нуворішів-експлуататорів. Ідеологічний вимір цього явища легко продемонструвати вмістом будь-якого пресового кіоска будь-де по Україні.

Ні газети, ані журнали в Україні за останню чверть століття засобами утвердження державності української мови не стали. До такого висновку приводить аналіз випуску газет і журналів за мовами видання (див. таблиці 36 і 31 статистичного щорічника “Друк України”).

Якщо в УРСР у 1987–1991 рр. питома вага сумарного річного накладу російськомовних газет становила 35,7 % (8 млрд 78 млн 772 тис. примірників із 22 млрд 609 млн 549 тис. примірників), то в Україні в 2011–2015 рр. частка цих видань російською мовою або російською і українською зростає до 67,3 % (9 млрд 919 млн 71,8 тис. примірників із 14 млрд 739 млн 101 тис. примірників). У газетній сфері відбувся мовний пе-

реверот не на користь українського народу і його мови. Тобто держава не тільки не сприяла утвердженню державності української мови, а й (діями та бездіяльністю) дозволила всупереч ст. 10 Конституції України запанувати в країні мові колишньої метрополії. Кажучи ширше, українська влада дозволила Москві й промосковським силам в Україні реалізувати план створення на місці колишніх неросійських республік держав-клонів, у яких мали б шануватись не національні мови республік, а лише мова колишньої метрополії. І державний апарат на чолі з трондержцями стояв здебільшого не на боці державної мови!

Може, ви, шановне панство, пригадаєте, що хтось із наших президентів, прем'єрів чи спікерів нагадав українським журналістам, засновникам і головним редакторам газет і журналів, електронних ЗМІ про їх обов'язок поважати державну мову і статтю 10 Конституції України? Та не було ж такого, панове! Законодавчого механізму дотримання й реалізації статті 10-ї досі не існує, “а останнім часом, — каже професор Колумбійського університету (США) Юрій Шевчук, — її невиконання стало засадою державної політики” ([http://zahystmovy.org.ua/...](http://zahystmovy.org.ua/))

Відтак будь-який пресовий кіоск в Україні може бути яскравою ілюстрацією, по суті, злочинної та антиукраїнської видавничої політики. Має рацію бізнесмен і учасник Революції гідності Владислав Кириченко (родом з окупованої Горлівки): “Ми втратили Крим та Донецьк з Луганськом і через те, що ... неможливо було купити дитині журнал українською” (<http://glavcom.ua/interviews/132437-vladislav-kirichenko...>).

Проаналізуємо випуск в Україні журналів за мовами видання (це можна зробити за щорічником “Друк України”, таблиця 31).

Із того факту, що в українській державі загальна маса річних накладів журналів, які друкуються російською мовою або — під одною обкладинкою — російською та українською мовами, становить понад 82 %, впливає, що преса України і далі залишається колоніально залежною від російської імперської ідеї, згідно з расистським варіантом якої і досі “никакого отдель-

ного малоросійського язика не было, нет и быть не может”.

Якби в незалежній Україні було збережено рівень сумарного середньорічного накладу журналів, який ми мали в 1987–1991 рр. (132,3 млн примірників на рік) і якби українська видавнича система дотримувалася пропорцій, за якими державній мові належить, як у сьогоднішній РФ, 97 % усієї книжкової, газетної і журнальної продукції, то за 24 роки незалежності в Україні державною мовою було б видано понад 3 млрд 80 млн примірників журналів. А видано насправді? Лише 468 млн прим. Тобто державній мові надано більш як 2 млрд 612 млн примірників журналів (майже 85 % від належного!).

За тим самим “стандартом РФ” і при тих самих обсягах друку, які УРСР мала в 1987–1991 рр., російській мові в Україні як недержавній належало б мати щороку не більш як 3 млн 969 тис. примірників журналів, а за 24 роки — не більш як 95,3 млн примірників цих видань. Насправді Україна “розщедрилася” для російської меншини за ті самі 24 роки на 2 млрд 250,4 млн примірників журналів російською мовою і ще на 92 млн примірників — українською та російською мовами. Тобто незалежна Україна, ігноруючи мовні права української нації, за рахунок їх ущемлення несправедливо і незаконно збільшила (тобто реально створила сприятливі умови для такого збільшення) негласну “квоту” на журнали для російської меншини більш як на 2 млрд 247 млн примірників.

Важливо простежити, як по-слідовно зменшувалася питома вага сумарного річного накладу українськомовних журналів під час правління різних президентів України. Якщо в 1987–1991 рр. вона становила 87,2 %, то за роки президентури Л. Кравчука вона знизилася до 82,6 %, Л. Кучми — до 28,2 %, В. Ющенко — 14 %, В. Януковича — 11,9 %, а за два роки президентства П. Порошенка становить 11,4 %.

То що ж це таке, коли не послідовна (дарма, свідомо злочинна чи безглуздо несвідомо) антидержавна, антиукраїнська політика, і чи не працювала ця політика насправді на ІДЕОЛОГІЧНЕ РОЗЗБРОСННЯ Української держави та Українського народу і на постійне й тривале УНЕМОЖЛИВЛЕННЯ розбудови української політичної нації, про яку раз у раз говорили всі наші президенти?!

13. Від російщення друку — до сепаратизму

На підставі таблиці 31 у статистичному щорічнику “Друк України” проаналізуємо стан видання журналів в деяких регіонах України мовами народів світу у 2011–2015 рр. (див. таблицю 4 на стор. 5).

Із наведених мною даних про українську мову в журналах випливає, що серед найнебезпечніших для української мови регіонів опинилися не лише анексова-

ний Крим і окупований Донбас, а й Запорізька область (де питома вага сумарного річного накладу українськомовних журналів у 2011–2014 рр. становила 3,1 %, а в 2015 р. — 2,8 %), Дніпропетровська (відповідно 4,1 % і 5,5 %) та Одеська (7,1 % і 7,7 %) області і столиця (!) України (6,8 % і 11,6 %).

Чомусь про ганебну роль Києва в московщенні України не говорить ніхто. Але ж погляньте: за останні п'ять років сумарний річний наклад київських журналів українською мовою становив лише 80,2 млн примірників, а російською мовою чи вінегретом російської та української — 1 млрд 81,7 млн примірників, тобто у 13,5 раза більше. Може, час уже позбавити Київ статусу столиці й передати цю функцію Львову, Івано-Франківську чи Тернополю?! Столиця — не така вже цяця, щоб їй було дозволено ігнорувати ст. 10 Конституції України!

Звернімо увагу, що, попри російсько-українську війну, порівняно з 2011–2014 рр. у 2015 р. не поліпшилося, а погіршилося становище української мови в журналах Київської (з 43,9 % до 28,5 %), Полтавської (з 25 % до 10,2 %), Сумської (з 29,2 % до 14,9 %) областей; на контрольованій Україною території Луганської області частка українськомовних журналів упала від 10,1 % до 7,8 %, а Донецької — від 17 % до нуля.

В абсолютних числах середньорічний сумарний наклад українськомовних журналів у 2015 р. порівняно з 2011–2014 рр. скоротився: в Луганській і Полтавській області — у 3,5 раза, у Дніпропетровській — у 2,3 раза, Запорізькій — у 2,2 раза, Сумській — в 1,75 раза, Київській — в 1,6 раза. Все це — очевидні й огидні факти філістерської байдужості деяких територіальних соціумів і паралельно — “подальшої розбудови” “руського мира”, і замість шукати фальшивих соціологічних опор для тверджень про “двомовність української політичної нації” керівництво Української держави зобов'язане подбати про відновлення єдності українського суспільства і політичної нації навколо ідеї єдиної державної мови та ідеї єдиного інформаційного простору.

Відомий український блогер Сашко Лірник (Олександр Властько): “В Україні державна українська мова має мати підтримку з боку держави, а не опір. І не бутафорську, а справжню. Питання мови — питання стратегічного виживання нарівні із виробництвом своїх протитанкових ракет і бронетехніки” (<http://site.ua/lirnyksashko/388-razgavarivay-pa-chelavecheski-ane-sabachej-movoy/>).

14. Мова — наша зброя і безпека

А проте мовний цинізм умовно української влади зайшов так далеко, що ця влада не помічає, що її недооцінка мовної політики і цинізм цієї політики працює і проти держави, і проти суспільства, і проти самої цієї влади.

В БОЧЦІ МЕДУ

Мовна політика належить до найуніверсальніших політик, бо вона охоплює всі сфери суспільного життя, а її суб’єктами і об’єктами є чи не найбільша частина активних і пасивних членів суспільства. Днів із десять тому я поширив у Фейсбучі таку, по суті, відозву:

“МОВА — НАША ЗБРОЯ І БЕЗПЕКА

Сьогодні я звертаюсь не тільки до всіх гілок світської влади (до Президента України, Прем’єр-міністра України, Голови Верховної Ради України, секретаря Ради національної безпеки і оборони, Конституційного Суду України, до міністра освіти і науки України, до керівників адміністрацій і рад усіх рівнів, до журналістів і менеджерів ЗМІ як “четвертої влади”), до Національної академії наук, Академії педагогічних наук, Академії наук вищої школи України, до університетів, академій та інститутів, до ієрархів і кліру релігійних спільнот, а й передовсім до населення

дев’яти регіонів України — Криму (включно із Севастополем), Донецької, Луганської, Одеської, Харківської, Запорізької, Дніпропетровської, Херсонської та Миколаївської областей.

Знаю, що і названі регіони, і вся Україна зацікавлені в якнайшвидшому завершенні російсько-української війни і в поверненні до складу України Криму і Севастополя. Але ж не ціною національної та державної катастрофи й порушення територіальної цілісності нашої країни!

Ви так само знаєте, що президент держави-агресора здійснює свої імперіалістичні плани під гаслом “защиты русскоязычного населения”.

Подивіться у “Статистичний щорічник України” за 2007 і 2015 роки: населення та адміністрація яких регіонів України в 1995/96 навчальному році дали найбільший відсоток учнів денних загальноосвітніх закладів із російською мовою навчання: Крим — 99,5 %, Донецька область — 94 %,

Луганська — 91 %, Запорізька — 69 %, Одеська — 66 %, Харківська — 63 %, Дніпропетровська — 54 %, Миколаївська — 44 %, Херсонська — 40 %. І що ми маємо через два десятиліття?! Крим уже анексовано, а на Донбасі палає війна й гинуть люди.

А чи зробило населення цих регіонів якісь висновки? Знову — про статистику: за даними на початок 2015/16 навчального року, лідерами російщення загальної освіти України залишаються ті самі регіони: Донецька область — 42 %, Луганська — 35 %, Одеська — 29 %, Харківська — 27 %, Запорізька — 25 %, Дніпропетровська — 19 %, Херсонська — 16 %; в цій групі регіонів найменші успіхи путінзму — на Миколаївщині (8 %).

Путінові нічого буде робити в Україні зі своїми танками, ракетами і, не доведи Господи, літаками, якщо вся Україна стане українською. Подивіться: в Росії — жодного університету й жодної державної загальноосвітньої школи, де викладання велося б українською мовою, хоч там живуть мільйони українців, які далеко не всі відмовились від рідної мови; в російських університетах та академіях немає жодної кафедри української мови і/або літератури, а в українських ВНЗ досі kleпають кадри вчителів російської мови. Разючу невідповідність реальної мовної політики своїм-таки національним інтересам Україна демонструє і у сферах книговидавництва, періодичної преси, телебачення, радіомовлення, інтернету, у силових структурах, бізнесі, торгівлі, в розважальних закладах, туризмі, на транспорті... (перелік можна продовжити). Такої асиметрії в міжнародних відносинах не знає жодна європейська держава, за винятком України та Білорусі.

Але ж так просто пояснити своїй дитині (чи дітям), чому ви, російськомовні батьки, вважаєте, що їй (чи їм) краще буде якнайшвидше оволодіти й реально заговорити українською мовою! Не формальне, а справжнє ототожнення себе з Україною, Українським народом (термін Конституції України. — Д. П.) допоможе всім нам, незалежно від національності, усвідомити свою ідентичність як належність до українського суспільства і посилить нашу віру в можливість нормального й цивілізованого розвитку країни й держави.

Одна мова об’єднає країну; дві мови дертимуть її на клатті. Зважте: коли в Україні запанує українська, Путінові не буде кого “захисити”.

Мова — це наш духовний код, наша мирна зброя, наша стратегія і наша безпека! Полюбимо українську мову, українці етнічні й неетнічні, юні і старші, ліві, праві й помірковані, ліберали й патріоти (в лапках), православні, католики і протестанти, мусульмани й представники інших релігій, народженні в Україні і ті, хто живе в ній віднедавна! Війна мов може принести в Україну тільки безлад і страждання.

Вимагаймо скасування Кон-

ституційним Судом ганебно-го антимовного закону “Кремля, Ківалова й Колесніченка”!

Тільки мовні расисти можуть відбирати в українців право на створення своєї держави з рідною державною мовою. Не підтримуймо мовний расизм, який вважає, що російськомовних держав може бути безліч, а українськомовної — жодної!

З повагою **Дмитро Пилипчук**, письменник, редактор, член Національної спілки письменників України, Заслужений працівник культури України,

Відмінник освіти України. м. Київ, 26 листопада 2016 р.”

І сфера друку та інформації, і сфера освіти і знань є однаково універсальними у сенсі проникнення в них такої чи іншої (відповідальної чи безвідповідальної) мовної політики.

15. Українська культура як цілісність чи “імперіалізм культури”?

Ідеологи “русского мира” завжди прагнули виробляти такі формати “поглощения нерусских миров”, які просто не залишали б місця будь-яким іншим світам. Монах Філофей говорив про “третій Рим” і про те, що “четвертому не бывать”. Ленін — про “Всемирную Республику Советов” як глобальне й тоталітарне, безальтернативне державне утворення.

Академік Дмитрій Ліхачов намагався “очеловечить” ці троглодитські лозунги й “окультурити” бандитський образ Росії: “Россия должна быть страной империализма. Имперализма культуры” (<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://old.niss.gov.ua/book/panorama/lanov.htm>). До пропаганди імперської ідеї долучився і “сучасний Толстой” — Александр Солженіцин.

Коментуючи позиції Д. Ліхачова і А. Солженіцина, український академік Іван Дзюба (2001) іронічно відповідав: “...на культуру хочуть покласти функцію зброї масового ураження, культурний обмін перетворити на культурну експансію (бачте, імперіалізм дредноутів — це негарно, а от “культурний імперіалізм” — це не те що благородно, а просто “святе!”)”. На жаль, іронія Дзюби за дюжину років стала вже не іронією, а правдивим пророцтвом.

Через дворушницьку політику умовно українських “державців” Дзюбина концепція української культури як цілісності (1991) досі не реалізована і навіть не сприйнята як документ державного значення. Голубе небо нашої культури навіть в незалежній Україні здіярявлене чорними слідами від імперіалістичного культурградопаду. “Братня” Москва за останнє чвертьстоліття висипала на голови українства десятки мільярдів примірників книг і брошур, газет і журналів, трильйони людино-годин теле- і радіомовлення. аби із цих голів не вивітрився той “русский мир”, що його Ленін і Сталін втовкмачували в ці голови “червоним терором”, репресіями й голодоморами.

¹Дзюба І. З криниці літ: у 3 т. — К.: Видавничий дім “Киево-Могилянська академія”, 2006. — Т. 2. — С. 898).

Мета систематичного імперіалістичного культурградообстрілу — зберегти за українською культурою статус і становище маргінальної, “клаптикової”, “продірявленої” культури, не дати самостійно розвиватися політичній, мовній, інформаційній і загальній культурі українців.

8 грудня 2016 р., коли у Верховній Раді України поставили на голосування законопроект про обмеження доступу на український книжковий ринок книг і брошур із Росії, одна “народна героїня” закликала колишніх регіоналів підтримати цей законопроект, бо, мовляв, Україна й далі друкуватиме в себе книжки російською мовою (треба так розуміти, “в неограниченном количестве”). “Народна героїня” явно не дотямила, що вона своєю реплікою дозволила літакам “культурного імперіалізму” і надалі безперешкодно окуповувати всі лєтовіща в Україні і всі голови українців, а ще — визнала за українською культурою статус маргінальної, колоніальної культури на теренах московської “імперії культури”.

Іван Дзюба пропонує альтернативу подібній політиці: “Не маргінальна культура, а універсальна — ось наше гасло”. Чи треба комусь пояснювати, що універсальна культура як самодостатня не може залежати від імперіалістичної?

Однак для того, щоб не залежати від культури колишньої метрополії, визволена, але ще загрожена національна культура має постійно демонструвати якісь дуже істотні прориви і прогрес у своєму розвитку. У повній редакції цього огляду на с. 61 я (вкрай “непатріотично”) подаю таблицю 19 “Видання книг і брошур в Україні у 2000, 2008, 2011 та 2015 рр. порівняно з Російською Федерацією по деяких тематичних розділах”. Виявляється, що по всіх 104 показниках випуску книжкових видань, внесених до таблиці 19, в зазначені роки Україна відставала від Росії в діапазоні від 3,8 раза до 59,1 раза. Найгірші 26 показників розподілились по роках таким чином: 2000 р. — 18, 2008 — 4, 2011 — 1, 2015 — 3. Як видно з таблиці 19, з найгірших 26-ти показників 22 випали на період, коли прем’єр-міністром або президентом був Віктор Ющенко. Щодо 2015 р. актуальними виявилися проблеми сумарного накладу сільськогосподарської літератури (за цим показником маємо максимум відставання від Росії у 23,8 раза) та за кількістю назв (у 5,1 раза) і сумарним накладом (у 13,4 раза) літератури з питань освіти і педагогіки. Помічено, що: сумарний наклад наших енциклопедичних видань у 2008 р. був меншим за російський у 55 разів; сумарний наклад видань художньої літератури в 2000 р. в Україні відстав від російського у 59,1 раза; тоді ж Україна мала у 46,1 раза менше дитячої літератури, у 44,1 раза — мистецьких видань, у 36,1 раза — літератури з філософії, психології, соціології, у 19,6 раза — видань з охорони здоров’я і медицини... **Оцінюючи правителів, не зайве пам’ятати біблійну істину: “По їхніх плодах пізнаєте їх”.**

Продовження на стор. 6

Таблиця 4

Видання журналів у деяких регіонах України мовами народів світу

Показники по окремих регіонах	Період	
	2011—2014 (4 роки): Сума річних тиражів, тис. прим.	2015: Річний тираж, тис. прим.
Україна Всього Українською мовою Рос. мовою; укр. і рос. мовами	1231495,4 (100 %) 104356,1 (8,5 %) 1112718,8 (90,4 %)	165606,9 (100 %) 23827,9 (14,4 %) 138918,9 (83,9 %)
Дніпропетровська обл. Всього Українською мовою Рос. мовою; укр. і рос. мовами	6253,4 (100 %) 256,2 (4,1 %) 5691,7 (91 %)	503,4 (100 %) 27,9 (5,5 %) 443,2 (88 %)
Донецька обл. Всього Українською мовою Рос. мовою; укр. і рос. мовами	9115,7 (100 %) 1551 (17 %) 6348,6 (70 %)	46,9 (100 %) 0 (0 %) 42,8 (91,3)
Житомирська обл. Всього Українською мовою Рос. мовою; укр. і рос. мовами	119 (100 %) 17,5 (14,7 %) 88,8 (74,6 %)	25,3 (100 %) 4,1 (16,2 %) 16 (63,2)
Запорізька обл. Всього Українською мовою Рос. мовою; укр. і рос. мовами	852,9 (100 %) 26,5 (3,1 %) 772,6 (90,6 %)	105,8 (100 %) 3 (2,8 %) 91,7 (86,7 %)
Київська обл. Всього Українською мовою Рос. мовою; укр. і рос. мовами	1407,3 (100 %) 617,6 (43,9 %) 782,5 (55,6 %)	344 (100 %) 98 (28,5 %) 240,9 (70 %)
Луганська обл. Всього Українською мовою Рос. мовою; укр. і рос. мовами	335,9 (100 %) 33,9 (10,1 %) 242,9 (72,3 %)	30,9 (100 %) 2,4 (7,8 %) 27,4 (88,7 %)
Миколаївська обл. Всього Українською мовою Рос. мовою; укр. і рос. мовами	472,1 (100 %) 33,9 (7,2 %) 424,6 (89,9 %)	79 (100 %) 11,4 (14,4 %) 64,5 (81,1 %)
Одеська обл. Всього Українською мовою Рос. мовою; укр. і рос. мовами	762,5 (100 %) 54,3 (7,1 %) 497,1 (65,2 %)	145,8 (100 %) 11,2 (7,7 %) 63,8 (43,8 %)
Полтавська обл. Всього Українською мовою Рос. мовою; укр. і рос. мовами	243,5 (100 %) 60,9 (25 %) 149,1 (61,2 %)	43,2 (100 %) 4,4 (10,2 %) 27,5 (63,7 %)
Рівненська обл. Всього Українською мовою Рос. мовою; укр. і рос. мовами	425,5 (100 %) 234,2 (55 %) 150 (35,3 %)	112 (100 %) 60,7 (54,2 %) 35,5 (31,7 %)
Сумська обл. Всього Українською мовою Рос. мовою; укр. і рос. мовами	143,8 (100 %) 42 (29,2 %) 42 (29,2 %)	40,4 (100 %) 6 (14,9 %) 10,9 (27,2 %)
Харківська обл. Всього Українською мовою Рос. мовою; укр. і рос. мовами	18630,6 (100 %) 9479,9 (50,9 %) 8563,6 (46 %)	2829,3 (100 %) 1665,5 (58,9 %) 1057,1 (37,4 %)
м. Київ Всього Українською мовою Рос. мовою; укр. і рос. мовами	1174008,1 (100 %) 80212,3 (6,8 %) 1081740,5 (92,1 %)	156990,9 (100 %) 18240,3 (11,6 %) 136325 (86,8 %)

Продовження.
Початок на стор. 4, 5

Про дозу дьогтю в бочці меду

Підсумовуючи стан друку України, доведеться зробити висновки про його, м’яко кажучи, системну кризу. Чи багато хоч як само системно подолати її? Непрямо відповідають на це запитання, по-перше, наведені вище факти, а, по-друге, ще не згадана мною проблема **серійних видань**. Для України останнього чверть сторіччя це крайній добробут нива. Скажімо, героїчні зусилля окремих видавців (як-от Івана Малковича, серія “Українська поетична антологія”) не можуть надолужити брак по-новому підготовленої великої серії “Бібліотека поета”. А чи маємо ми доброту видану й продуману на рівні освітнього канону *Бібліотеку світової літератури*? Або чи можна сьогодні вважати, що видавництво “Наукова думка” завершило видання *Бібліотеки української літератури* (розм. Булочка), якщо в цій серії багато чого вже треба переробляти, а ще не видано ні Тичини, Рильського, Стельмаха, обох Тютюників (бо ж їхні імена мимоволі нагадували про ще одного Тютюника — генерала-хорунжого Армії УНР), Стуса, Павличка, Кос-

тенко, Драча, Вінграновського і багатьох інших авторів, що жили за червоною імперією або ж постали вже в незалежній Україні, ані проскрибованого Антонича, ані жодного з видатних українських поетів і прозаїків української діаспори; що більше, в ній не видано навіть Шевченка, а з трьох запланованих томів Франка вийшов тільки том перший? Або кого задовольняє нині обсягом і повнотою серія “Українська народна творчість”? Та в нас самі лишень пісні народні — це десятки й десятки томів! А паремії — це ще десятків чи двох томів! А про казки й легенди — годі й казати!

Занедбано (цебто припинено) видавничі серії “Пам’ятки української мови”, “Пам’ятки естетичної думки”, “Життя славетних”, “Перлини світової лірики”, не завершено багатотомні енциклопедичні видання “Українська літературна енциклопедія”, “Мистецтво України”, “Українська музична енциклопедія”, “Історія українського мистецтва”, “Історія української музики” та ін. Навіть не започатковано поважних укра-

їнських серій “Історична бібліотека”, “Пам’ятки світової історіографії”, “Пам’ятки української історіографії”, “Історичний архів”, “Українські мемуари”, “Зарубіжні мемуари”, “Країни світу”, “Міста світу”, “Філософська думка”, “Культурологічна серія”, “Історія української культури”, “Українська музика”, “Український театр”, “Українське образотворче мистецтво”, “Пам’ятки української архітектури”, “Всесвітня культурна спадщина”, “Шедеври світової мистецтва”, “Бібліотека світової фантастики”, “Шедеври світової драматургії”, “Шедеври світової поезії” тощо; немає системної роботи над створенням серії великих і середніх двомовних перекладних і термінологічних словників, що мала б охопити десятки мов світу... Словом, видавничі, а почасти й наукова думка в Україні перебуває ще немовби в стані якоїсь колоніальної летаргії чи анабіозу, і немає видимих і послідовних спроб вивести її з того стану.

І ще про одне хотілося сказати принагідно: про брак культуроло-

гічної і суто прагматичної зацікавленості у культурологів, філологів, істориків, філософів, перекладачів, політиків і політологів, менеджерів видавництва та бібліотек (зокрема книгозбірень з гучними означеннями “національна”, “наукова”, “університетська”), організаторів науки, ректорів, професорів і викладачів вищих навчальних закладів у такому виданні, як **статистичний щорічник “Друк України”**, що його видає Книжкова палата України (за 2015 статистичний рік він має ISBN 978-966-78-14-6). *Наведу дані про наклад цього видання у XXI столітті: у 2003—2007 — 100 примірників, у 2008 — 80, у 2009—2011 — 50, у 2012 — 40, у 2013—2015 — 30; за 2001—2002 рр. наклад не вказано.* Отже, попри безліч бібліотек національного, регіонального рівня і попри сотні бібліотек вищих навчальних закладів III—IV рівнів акредитації (а на початок 2015/16 навчального року лише ВНЗ цього рівня Україна мала 288), попри тисячі факультетів і кафедр у цих ВНЗ, попри десятки тисяч академіків, докто-

рів і кандидатів наук, професорів і доцентів, попри сотні діючих видавництв, — всі вони не вважають за потрібне поцікавитись: **а скільки і якої літератури видається в Україні?** Для мене очевидно, що відповіді на ці запитання прямо впливали б і на плани та стратегії (зокрема видавничі) усіх згаданих суб’єктів творення і споживання книжкової продукції. Така байдужість дивує вже бо-дай тому, що ціна реалізації одного примірника “Друку України” в Книжковій палаті України становить сьогодні приблизно одне євро. Тим часом фактично кількість осіб, які звертаються до КниПУ по цей статистичний рік він має ISBN 978-966-78-14-6). *Наведу дані про наклад цього видання у XXI столітті: у 2003—2007 — 100 примірників, у 2008 — 80, у 2009—2011 — 50, у 2012 — 40, у 2013—2015 — 30; за 2001—2002 рр. наклад не вказано.* Отже, попри безліч бібліотек національного, регіонального рівня і попри сотні бібліотек вищих навчальних закладів III—IV рівнів акредитації (а на початок 2015/16 навчального року лише ВНЗ цього рівня Україна мала 288), попри тисячі факультетів і кафедр у цих ВНЗ, попри десятки тисяч академіків, докто-

рів і кандидатів наук, професорів і доцентів, попри сотні діючих видавництв, — всі вони не вважають за потрібне поцікавитись: **а скільки і якої літератури видається в Україні?** Для мене очевидно, що відповіді на ці запитання прямо впливали б і на плани та стратегії (зокрема видавничі) усіх згаданих суб’єктів творення і споживання книжкової продукції. Така байдужість дивує вже бо-дай тому, що ціна реалізації одного примірника “Друку України” в Книжковій палаті України становить сьогодні приблизно одне євро. Тим часом фактично кількість осіб, які звертаються до КниПУ по цей статистичний рік він має ISBN 978-966-78-14-6). *Наведу дані про наклад цього видання у XXI столітті: у 2003—2007 — 100 примірників, у 2008 — 80, у 2009—2011 — 50, у 2012 — 40, у 2013—2015 — 30; за 2001—2002 рр. наклад не вказано.* Отже, попри безліч бібліотек національного, регіонального рівня і попри сотні бібліотек вищих навчальних закладів III—IV рівнів акредитації (а на початок 2015/16 навчального року лише ВНЗ цього рівня Україна мала 288), попри тисячі факультетів і кафедр у цих ВНЗ, попри десятки тисяч академіків, докто-

Дмитро ПИЛИПЧУК
18.12.2016, м. Київ

Національний пантеон

Несподівана і неприємна okazія — ексгумація праху видатного поета О. Олеса в Празі по-справжньому сколихнула українську громадськість і гостро поставила на порядок денний ідею, котра раніше вряди-годи з’являлася в інформаційному просторі, — створення Національного пантеону видатних українців, які волею долі знайшли спочинок поза Україною. Хочеться сподіватися, що нарешті реалізація такої благородної ідеї перейде в практичну площину.

Водночас хочемо звернути увагу й на інший можливий аспект вирішення цього питання. Мовимо про доцільність чи й необхідність перепоховання відомих наших діячів на їхній батьківщині, в їхніх рідних краях, як правило, опоетизованих у їхніх же творах. У таких випадках, окрім виконання останніх бажань цих людей бути похованими в рідній землі, позитивно розв’язуватиметься в тих місцевостях і широкі коло інших національно-відроджувальних завдань, зокрема соціально-економічних, гуманітарних, побутових. Понад 20-літній досвід пошанування поета Тодося Осьмачки в його рідному селі добре засвідчує такі наші розмисли. Цим продиктований і наш лист-клопотання, що його подаємо тут.

Лист-клопотання

про перепоховання праху українського письменника Тодося Осьмачки зі США до України

У травні 2020 року виповнюється 125 років із дня народження видатного українського письменника Тодося Степановича Осьмачки, який народився в с. Куцівка Смілянського району Черкаської області, а жорстока життєва доля повела його в далекі світи: закінчив він життєвий шлях і похований у Сполучених Штатах Америки (швинтар святого Андрія Саут-Баунд-Брук, штат Нью-Джерсі).

Унікальна творчість Тодося Осьмачки, яку в роки державної незалежності повернули в Україну, вивчається у школах і вишах, одною з питомих рис має виняткову “романтичну тугу за омісцєвєнням” (Ю. Лаврінєнко), тобто глибинною, архетипно заглибоною в найрідніші поетові місця: абсолютна більшість його творів написана в координатах Черкащини, Смілянщини, Куцівки, що їх, утім, митець осмислював органічною частиною України. У багатьох творах Т. Осьмачки розсіпані назви топонімів навколо його рідної Куцівки:

*А в Буді, в Рохмістрівці, в Санджарівці
та ще в Макіївці і в Ташлику,
і в тихій Шполі, і на Сигнаївці,*

*і за Цвітковою у В’язівку,
і на скелястим Тясміні, в Тернівці,
мов на осиковім старім пеньку,
у тиші воєкїї, весняній, урочїї
світилося з церков посеред ночі...*

Ця строфа з поеми Т. Осьмачки “Поет”. А в повоєнний час, будучи вже поза Україною, митець писав в одному з віршів: *...в Баварії я став, мов гострий колос або мов з хмари спущена стріла з бажанням—тугою почути голос з далекого черкаського села...*

Ось уже понад 20 років, починаючи зі 100-літнього ювілею Т. Осьмачки, його рідна Куцівка у травневі дні стає епіцентром велелюдних пошанівних заходів для всієї Смілянщини, Черкащини, України. У рідному поетовому селі встановлена меморіальна дошка на його честь, на місці колишньої садиби Осьмачок встановлено пам’ятний знак, відроджено величній, неодноразово згадуваний поетом храм (Української Автокефальної Православної Церкви), є вулиця імені поета, музейний куточок, який до ювілею поета перетвориться на великий музей, під який надається в селі історичне земське приміщення, що його знав і бачив Т. Осьмачка.

У Черкаському національному уні-

верситеті провели дві наукові конференції всеукраїнського масштабу за творчістю Т. Осьмачки, 2012 року обласна письменницька організація і благодійники встановили і щорічно присуджують Всеукраїнську літературну премію ім. Т. Осьмачки (лауреатами стали знамі українські письменники М. Дочинець, В. Трубай, В. Горбатюк, О. Різників), тривалий час діє благодійний фонд “Тодось Осьмачка”, щорічно на Черкащині друкуються твори Т. Осьмачки чи книги-дослідження про нього...

Осьмаччин ювілей, який наближається, й усталена традиція вшанування поетів і творчості митця в його рідному селі спонукають до того, щоб у встановленому порядку від імені членів родини Тодося Осьмачки, передовсім його сина, Ігоря Тодосїйовича Осьмачка, онуків Олександра Ігоревича Осьмачка, Євгена Ігоревича Осьмачка, інших родичів, від громади с. Куцівка, благодійного фонду “Тодось Осьмачка” та Черкаської обласної організації Національної спілки письменників України порушити клопотання перед Кабінетом Міністрів України про перепоховання праху Т. С. Осьмачки зі США до України (до Куцівки).

Смілянська районна і Черкаська обласна влада підтримують це клопотання і готові посприяти в його вирішенні.

Свого часу добрий знайомий Тодося Осьмачки, видатний український поет Євген Маланюк у вірші “Пам’яті Т. Осьмачки” писав:

*Ні, не ув’язнить глина чужини
Твою труну, твій попіл вогнепальний,
Бо правнуки, що будуть знов сини,
Перенесуть у тишу спочивальні.
Посади дуб. І, щоб з землею злить,
Чебрець розстелять килимом духмяним.
Внизу Дніпро котитиме блакить,
А в Києві шумітимуть каштани.*

Аби збувся цей своєрідний заповіт-пророцтво, закликаємо всіх, хто може посприяти у вирішенні справи перепоховання праху Т. Осьмачки в його рідному селі, зробити це. Ми звертаємося до української громади у США, до державних інституцій і громадських організацій, до приватних осіб...

Ідея повернення праху видатних українців на рідну землю давно витає над Україною. Хай ця патріотична, добра справа почнеться з Тодося Осьмачки...

Зі щирою повагою, надією і вдячністю

Володимир ПОЛІЩУК, доктор філології, професор, голова координаційної ради творчих спілок Черкащини, заслужений працівник освіти України;

Володимир ТКАЧЕНКО, письменник, голова ЧОО Національної спілки письменників України;

Іван ФІЗЕР, голова ЧОО Національної спілки художників України, заслужений художник України;

Валентина КОВАЛЕНКО, письменниця, громадський діяч, депутат Черкаської обласної ради;

Леонід ТРОФИМЕНКО, художній керівник і головний диригент Черкаського академічного заслуженого українського народного хору, заслужений діяч мистецтв України;

Ольга МАРТИНОВА, голова ЧОО Національної спілки народних майстрів України, заслужений майстер народної творчості України;

Володимир ОСИПОВ, директор Черкаського академічного обласного музичного театру ім. Т. Г. Шевченка, заслужений діяч мистецтв України;

Василь ЗАХАРЧЕНКО, письменник, лауреат Шевченківської премії, заслужений працівник культури України;

Михайло СЛЯБОШПИЦЬКИЙ, письменник, лауреат Шевченківської премії, виконавчий директор Ліги українських меценатів;

Микола БАБАК, народний художник України, лауреат Шевченківської премії;

Григорій ДІХТРЕНКО, письменник, народний депутат України II скликання;

Олександра ТЕЛІЖЕНКО, заслужений майстер народної творчості України, член Комітету з присудження Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка;

Іван БОНДАР, народний художник України;

Василь ПАХАРЕНКО, доктор філології, професор, письменник;

Василь ТРУБАЙ, письменник, лауреат Всеукраїнської літературної премії ім. Тодося Осьмачки;

Василь ГОРБАТЮК, письменник, лауреат Всеукраїнської літературної премії ім. Тодося Осьмачки;

Олекса РІЗНИКІВ, правозахисник, письменник, лауреат Всеукраїнської літературної премії ім. Тодося Осьмачки

— Микола Ярославовичу, увага українців нині прикута до Авдіївки. Там перевіряються на міцність не лише наші Збройні Сили, а й українська державність.

— Путінські терористи, намагаючись вибити наших воєнків із Авдіївської промзони, застосовують усі види озброєння, включно із тими, що заборонені Мінськими угодами, а це артилерія 122 та 152 мм, РСЗВ “Град” тощо. Посіпаки кремлівського режиму виконують наказ-замовлення Путіна, створюючи черговий прецедент для звинувачення України у зриві уже давно умовного перемир’я. Недоїмператору Путіну, попри все, потрібні факти для політичного дисперсного забруднення України на міжнародній арені. І якщо їх немає, то путінські технологи їх створюють.

Якщо розглядати загострення в районі Авдіївської промзони суто з військової точки зору, то одразу зрозуміло, хто веде наступальні дії, а хто обороняється. Це видно навіть по втратах у живій силі, які несуть путінсько-терористичні підрозділи. За різними джерелами, кілька десятків бойовиків знайшли свій останній притулок у моргах псевдоутворення ДНР. На жаль, є непоправні втрати і серед українських захисників.

Однак для Кремля надважливим залишається ще одна задача — створити в районі бойових дій ситуацію на кшталт сирійської, тобто гуманітарну катастрофу. Задля цього путінці готові жертвувати життями не лише власних кадрових військових і найманців, але, насамперед, місцевих мешканців. Вони ведуть регулярний мінометний та артилерійський обстріл населених пунктів у зоні протистояння.

Так, у результаті цілеспрямованих обстрілів був знеструмлений Авдіївський коксохімічний завод, який “давав” місту тепло, електрику і воду. У зв’язку з уведенням у місті надзвичайного стану Державна служба з надзвичайних ситуацій, рятуючи населення, оперативно перекинула в місто генератори, “буржуйки”, намети, похідні кухні, продукти та воду. Критична ситуація залагоджується.

До речі, варто повернутися до питання, на якому я неодноразово наголошував, — нам сьогодні вкрай потрібні інфраструктурні війська, спроможні потужно і адекватно, в короткі часові відрізки вирішувати проблеми, аналогічні тим, що виникли в Авдіївці.

У цій ситуації надзвичайно продуктивною є консолідація влади і суспільства задля організації дієвого спротиву ворогу на всіх можливих напрямках. Президент України активно взаємодіє із керівниками силових відомств, тримає під постійним контролем гостру ситуацію в Авдіївській промзоні. Це питання було винесене на розгляд Ради безпеки ООН. Світ у системі онлайн побачив весь цинізм кремлівської політики. Важливо, щоб політичні та партійні лідери, громадські організації та рухи не мовчали, — саме в такі моменти проявляється розумін-

Микола ГОЛОМША: «Слухати і чути думки народу»

Кожен день життя нашого суспільства позначений подіями, що привертають увагу переважної більшості громадян, стають предметом обговорення в інформаційному просторі. Сьогодні ми розмовляємо про це з головою політичної партії “Патріот”, колишнім Першим заступником Генерального прокурора Миколою Голомшою.

ня відмінностей внутрішньодержавної політично-персональної боротьби за реалізацію намічених програм і цілей та єднання в боротьбі проти ворога, який загрожують засягнути на нові території нашої держави, намагається ліквідувати незалежність України. Державницька мудрість, політична зрілість та громадянська позиція політиків, чиновників, бізнесменів, громадських діячів та громадян України проявляється сьогодні в усій повноті.

Тож блокування залізниці в районі проведення АТО, участь у цих заходах певних радикальних політичних фігур (які мали б вирішувати такі проблеми насамперед законодавчим шляхом), істерична хвиля в деяких ЗМІ на мотив сурковсько-путінських “стогонів”, виступи окремих політиків із заявами далеко не проукраїнського змісту наразі свідчать про відсутність державницького розуміння своєї ролі й місця, а іноді й про свідоме лиття води на путінський млин.

Не забуваймо сьогодні донеччан і луганців, що були вимушені покинути свої домівки і перебратись з районів, окупованих російськими терористами, в інші області України. Не називаймо їх “переселенцями”, бо вони є реальними БІЖЕНЦЯМИ і таке визначення їхнього статусу мають розуміти всі, від органів влади до засобів інформації. Бо у всьому світі такі люди — БІЖЕНЦІ, а ми сором’язливо називаємо своїх “тимчасовими переселенцями”. Ці люди потребують опіки не тільки з боку держави, а й усього світу!

— Микола Ярославовичу, чому багатьох людей малого бізнесу зовсім не радує підвищення мінімальної заробітної плати?

— Тому, що підвищення мінімальної заробітної плати відбулося без достатньої підготовки і аналізу, і це зараз вбиває малий і середній бізнес. Тож штрафи, що призначатимуться за неможливість виплачувати мінімалку разом із драконівськими, необґрунтованими цінами на енергоносії, контрольованими олігархічними монополіями енергопідприємствами, примушують підприємців масово згортати свою діяльність, закривати робочі місця. Добра ініціатива — підвищення мінімалки — не врахувала існуючий стан “виживання” підприємств, що ледь зводили кінці з кінцями. Це ж стосується багатьох видавництв, редакцій, творчих колективів та організацій. Багато з них припинять свою діяльність. Ось і виходить, що влада чує тих, кого хоче чути, бо живуть у “своєй” правді, не прислухаючись до думки людей, які жорстко критикують “успіхи” цього лицедійства!

Нові робочі місця, мабуть, найголовніша задача для очільників держави і уряду. Від вирішення цієї проблеми залежить добробут наших громадян, економічний стан країни і вітальний настрій усіх українців.

— “Потрібні зміни!”, “Зміни будуть!”, “Зміни йдуть!” — ці “слогани” вживають різні політичні партії й сили. Що думаєте Ви?

— Назву дві проблеми, які гальмують поступ України. Перша — це політична корупція, бо найвищі посадовці держави, декларуючи боротьбу з корупцією, призначають на ключові пости правоохоронних і контролюючих органів “потрібних” людей. Використовуючи адмінресурс,

фальшують вибори і приводять на посади контрольовану більшість. А ті, відповідно, аж донизу — всіх “своїх”. Так встановлюються відповідні схеми, сфери впливу, корупційні потоки. Тож не варто втрапляти на гачок нав’язаних через теж контрольовані ЗМІ технології і... побивати один одного. Слід контролювати владу: зверху донизу. Має бути ухвалений закон в Україні “Про громадський контроль”. Те, що коїться вгорі, завжди має більшу небезпеку для суспільства, бо продукує причини, а внизу пожинають наслідки.

Маємо наполягати на ухваленні Виборчого Кодексу, який би унеможливив зловживання і корупцію. Досвід, розум, інтелект, гідність і честь сучасний виборець здатен оцінити, дайте йому таку можливість.

Друга “больова точка” — відсутність кадрової школи, яка б готувала й оцінювала наявні кадри в органах влади та плекала б молодше покоління, вдосконалюючи функції державного апарату. Такі акценти дали б результат, зламалася б “естафета корупції”.

Влада має чітко задекларувати й виконувати пріоритетні завдання — це ріст добробуту громадянина і творення соціально захищеного життя. Щоб природний і державний ресурс України працював на українців.

— Микола Ярославовичу, чому наше суспільство все частіше говорить про нові вибори...

— Не забуваймо, що нині Росія розігрує карту тотального наступу на Україну, бо метою глобального гібридного тероризму є залякування і створення сфер впливу. Путінці провокують різноманітні конфлікти, використовують і політичні міжусобиці, і продукування скандалів, і вкидання “законників” до Верховної Ради. Через своїх емісарів “просувають” суперечливі законопроекти, як, скажімо, закони про люстрацію, про децентралізацію, сіючи ворожнечу між українцями і спотворюючи обличчя країни перед світом. Така законотворчість веде країну не до децентралізації, а до федералізації. Це якраз і є приклади жорсткого втручання у внутрішню політику країни. Відповідно — руйнування нашого устрою з метою розділення й володарювання хоча б на окремих територіях. Ця тактика триватиме. Звідси ж і намагання призначити дострокові вибори.

Треба протистояти “путінізації”. Ось приклад. Згадаймо, до якого ганебного стану була доведена Українська Армія, що нею за Януковича керували відверті російські емісари. Сьогодні Збройні сили відродились. Плюс нарощування воєнного потенціалу, воєно-промислового комплексу. Функціонує інститут зовнішньої розвідки, Головне управління розвідки Міноборони, вдосконалюється діяльність Міноборони. Узгоджують дії між прикордонниками, Нацгвардією та Збройними силами. Маємо певний досвід ведення бою. З огляду на це, сьогодні Україна може протистояти зовнішньому агресору.

Цьому посприяли й міжнародні чинники. Світ зрозумів, хто жертва, а хто агресор. Це вже визнано міжнародними інституціями.

Але. Не враховані постмайданні очікування, зокрема щодо розслідування вбивств на Майдані. На мою думку, закон про очищення влади призвів до необґрунтованого вихолощення професійних кадрів із органів влади у правоохоронній системі. А ті, хто ініціювали розправу над народом, перебувають нині або за кордоном, або під куполом Верховної Ради.

Скажімо, справа Курченка, за нашими прогнозами, мала бути ще у серпні 2014 року в суді. Але вона почала відроджуватися аж за Луценка. Весь втрачений час, вочевидь, була предметом внутрішніх торгів серед вищих чинів.

Із тої великої кількості кримінальних проваджень, які ми тоді розпочали (2,5 тис.), ще й нині дуже мало у судах. Інертно розслідують справу про розстріл “Небесної сотні”.

Зліва направо: Дмитро Ломачук, Микола Голомша, Павло Мовчан, Фемій Мустафаєв, Георгій Філіпчук, Кирило Стеценко

Закінчення на стор. 11

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
кандидат філологічних наук, Ін-
ститут літератури ім. Т. Г. Шев-
ченка

Привертає увагу несподівана і невластива українській прозі останнього часу *філософська* основа твору. Під “філософією” роману можна розуміти кілька рівнів. З одного боку, ідеться про досить нове осмислення людини як сукупності атомів, які потребують відповідного ставлення. Людині від природи даровано значно більше, ніж вона може припустити. По-друге, “Зоряний кристал” — це твір, у якому маємо “роман у романі”, і одна з ліній заводить читача в далекі часи Сократа, Демокріта, Протагора, Піфагора, Геракліта... і софістів. “Чим далі вчитувався Демокрит у химерне плетиво чужих думок, тим різкіше залягали зморшки на його високому чолі. Дедалі більше нового, незвичайного і несподіваного довідувався він, всотуючи рядки санскриту.

“Всі світи народжуються і вмирають по черзі; наш також не є винятком. Йому передували інші світи, а наш, руйнуючись, дасть зародки для нового світу, і так триває творіння через подвійну вічність минулого і майбутнього”.

Ці погляди збігалися з твердженнями Геракліта, що рух і розвиток відбуваються через боротьбу, що все на світі змінюється (в одну і ту саму ріку не можна увійти двічі), і його власними, Демокритовими, поглядами. Перегукувалася з його думками і Гераклітова гадка про світобудову: “Цей космос, один і той же для всього зшого, не створив жоден бог і жодна людина, він завжди був, є і буде вічно живим вогнем, який то загоряється, то гасне”. Проте не могли вдовольнити Демокріта пояснення начал природних явищ, запропоновані багатьма філософами, зокрема і його земляками” (с.70).

Предмет давніх дискусій гідних мужів — людина і Всесвіт, принципи світобудови. Несподіване зникнення лоту з умовною назвою “Чаша Граалю” змушує оповідача мандрувати крізь тисячоліття. Розгадка таємниці — там, у далекому світі персів і ефіопів, еллінів і індусів. “Зоряний кристал” чимсь нагадує романи-екшени Дена Брауна: такий твір чудово надається до екранізації. Сюжет і справді захоплює з першої сторінки: загадкове зникнення-викрадення на всесвітньо відомому британському аукціоні раптом скеровує читача до скарбів Полуботка, а далі... в античність. А поряд із цим — друга ключова лінія, пов’язана з сучасними (надсучасними) досліджен-

Людина і Всесвіт: загадки Демокріта

Олег К. Романчук. Зоряний кристал: науково-фантастичний роман. — Львів: Універсум, 2016. — 276 с.

Роман Олега Романчука “Зоряний кристал” (виданий за підтримки Фундації ім. Івана Багряного у США) — несподіване поєднання пригодницького детективу (окремі історії читаєш як справжній детектив) і наукової фантастики. Щоправда, така жанрова взаємодія цілком вкладається в русло літератури метамодернізму, який приходить на зміну постмодернізму. “Зоряний кристал” — твір, який залишає двояке враження після прочитання.

нями, над якими працюють українські науковці-фізики.

Микола Олександрович Бандура, професор-дивак уже нашого часу, зовсім не заперечує знахідок Демокріта, а, навпаки, дивується тому, наскільки значний евристичний потенціал мали античні твердження філософа: “Я маю, зокрема, на увазі той факт, що його ідея неподільних атомів сьогодні більш ніж чудово узгоджується з ідеєю кварків — цих вічних і неподільних частинок, із яких складаються протони, нейтрони тощо. Саме Демокрит уперше поставив проблему простору часу. На жаль, повністю реконструювати постановку цієї проблеми в натурфілософії знаменитого грека дуже важко, оскільки оригінальні твори відсутні. Сьогодні відомі лише тенден-

ції й образотворчого мистецтва. Герої роману Олега К. Романчука — з таких: вони знаються на історії, а науку сприймають як механізм привідчинення дверей до того, що часто описується в координатах метафізичних або релігійно-містичних. Описується, бо людина поки що не винайшла адекватних інструментів для аналізу таких явищ.

“Але не забувайте, Сергію, — делікатно зупинив мене Бандура, — що гомо сапієнс робить лише перші кроки у великому пізнанні і при цьому шоразу переконається в тому, що все навколо, живе і неживе, — це ті наріжні камені, які утворюють всезагальну гармонію життя, підпорядковуються Єдиному Закону Природи. Тільки ми не знаємо, як діє цей Закон.

на може нагромаджуватися, зберігатися і реалізуватися за певних умов” (с. 99).

“Зоряний кристал” — це роман про сутність людини, про межі людського розуму, його матеріалістичну і нематеріалістичну основу. Що таке “розум” — результат взаємодії випадкових атомів чи вища заданість, яка промовляє через людське тіло, яке водночас саме постає атомним зчепленням? Що означають загадки природи на кшталт кристалів із точки зору науки? Чому в давнину люди могли здійснювати складні операції й лікувати від надскладних захворювань навіть без високопрофесійного обладнання? Що потрібно для того, аби пізнати світ? Що означає Протагорове “людина — міра всіх речей”?

З огляду на ці запитання немає сумніву, що “Зоряний кристал” — це роман філософський, у якому в душі наукової фантастики окреслено можливість подальшого розвитку науки про людину і світ. Автор ґрунтовно проштудіював новітні дослідження з астрофізики на кшталт теорії суперструнної реальності, а також штучного інтелекту (ШІ). Власне, одне з останніх філософських питань уже в епоху постсучасності — як досягнути безпечного функціонування ШІ, який у принципі може становити для людини і серйозну загрозу. “Якщо людство знайде в собі сили відмовитись від ідеї власної винятковості, то на решті зрозуміє, що у Всесвіті можуть існувати найрізноманітніші форми організації Розуму, зокрема й такі, що містять в собі одночасно як обмеження, так і щось нове, нам не притаманне. Поєднання різноманітних форм в єдину систему космічного Розуму відкриває перед людством нові можливості пізнання реальності. Ключем до такого об’єднання є взаємна толерантність, взаємосумісність. Час зрозуміти, що саме толерантність, здатність розвинути її в собі стосовно іншого, сумісність з іншим є вищим проявом Розуму, завдання якого полягає не тільки в тому, щоб зрозуміти Реальність і прояви сутності матерії, а й знайти своє місце в цій багатоманітності, органічно вписатись у неї, при цьому не порушуючи, а, навпаки, зміцнюючи її сумісність.

— Сьогодні достеменно відомо, що у живій природі існує певна універсальна програма — генетичний код, — втрутився Ткачук. — У всіх організмах, від найпростішої плісняви до людини, впродовж мільярдів років використовується єдина абетка, єдина програма розвитку організму, записана в хромосомах. А чому б не припустити, що якась програма існує і в неживій природі? Скажімо, в кристалі. Можливо, справді інформація нікуди не зникає і здатна скільки завгодно зберігатися у своєрідних камерах схову на мікроскопічних кристалах. За сучасними уявленнями, життя може існувати за рахунок вилучення з навколишнього середовища енергії, речовини та інформації. Щодо неї, то, як з’ясувалося, во-

на може нагромаджуватися, зберігатися і реалізуватися за певних умов” (с. 99).

— Сьогодні достеменно відомо, що у живій природі існує певна універсальна програма — генетичний код, — втрутився Ткачук. — У всіх організмах, від найпростішої плісняви до людини, впродовж мільярдів років використовується єдина абетка, єдина програма розвитку організму, записана в хромосомах. А чому б не припустити, що якась програма існує і в неживій природі? Скажімо, в кристалі. Можливо, справді інформація нікуди не зникає і здатна скільки завгодно зберігатися у своєрідних камерах схову на мікроскопічних кристалах. За сучасними уявленнями, життя може існувати за рахунок вилучення з навколишнього середовища енергії, речовини та інформації. Щодо неї, то, як з’ясувалося, во-

Таким чином, соціальна безпека створення ШІ пов’язана з виробленням взаємної толерантності й переконаності у взаємній потребі. Знову ж таки слід акцентувати: виробленню перелічених умов має передувати встановлення (вироблення) толерантності всередині людського суспільства, оскільки без цього жодного взаєморозуміння між штучним інтелектом і людством досягнути не вдасться.

Природа мудра. Зараз не йдеться про існування чи неіснування якогось всесвітнього розуму, але не можна не констатувати, що Природа, створюючи свої закони розвитку, потурбувалася і про те, що така грізна зброя, як ШІ, не має бути надана суспільству з соціальним “вивихом” (навіть якщо цей “вивих” — залишки тоталітаризму). Це й зрозуміло: якщо таке суспільство дістане у своє розпорядження ШІ, то це буде рівносильне самознищенню цього суспільства.

ШІ — це ворота у Великий Космос, це розуміння й використання багатьох процесів, нині не доступних нашому розумові (зокрема, розуміння й використання властивостей багатовимірності простору), і цілком закономірно, що Природа ставить бар’єр перед цивілізаціями, які в своїй організації не спроможні відмовитись від принципів насильства. Цивілізація, перш ніж вийти у Великий Космос, повинна скласти іспит на толерантність” (с. 270—271).

Роман “Зоряний кристал” презентує альтернативні історії й пропонує науково-фантастичні наративи у стилі “а що, якби...”. Проте особливість письма О. Романчука у тому, що його оповідач переходить від “наукового пояснення” явищ до гуманістично-філософського. Вірогідно, створення ШІ стане можливим тоді, коли людина змінить власне уявлення про себе, про свою унікальність і вищість? Можливо, розумне життя — це зовсім не прерогатива людини, а такі форми наявні і в “неживій” природі? Просто потрібно відмовитись від людиноцентризму, за яким сховано гіпертрофований егоїзм?

Роман читаєш на одному подихові. Твір захоплює з першої і до останньої сторінки. “Зоряний кристал” — роман, у якому наявні теми трансрелігійності, властиві сучасному світу, в якому концепція мультикультуралізму на якомусь етапі зазнала поразки. Проте тут подано спробу пояснити складні феномени: що таке розум? душа? Це проекція, біологія чи результат біохімічних і біофізичних процесів? А може, це те, що Платон називав “кволією” як певний нематеріальний феномен?

До чого ж тут кристал?

Кристал у романі постає символом загадковості природних творінь. Кристал — символ надточної супертехнології, якою володіє лише природа, а отже, є підстави думати, що наш світ (а також мільйони інших світів) творено не випадково.

Бог (хоча відчувається, що оповідач тяжіє до агностично-деїстичного бачення дійсності) таки не грає з нами в кості.

Олександр Олесь. Передсмертне листування

Мгр. Олег ПАВЛІВ,

керівник Товариства “Опір Західної України” в Празі (Чехія) письменник та упорядник книги д-ра В. Горбового “Погода совісті” спеціально для “Слова Просвіти”, Пряшів—Прага—Київ

(За матеріалами архіву проф. Миколи Мушинки в Пряшеві)

У дослідженні провідної постаті української літератури вагому роль у вивченні його життя та творчості відіграє приватна кореспонденція Олександра Олесь, серед якої до наших днів збереглася його особливо цікава прижиттєва, зокрема й передсмертна переписка, що перебуває у власності провідного українського і словацького вченого проф. Миколи Мушинки.

Професор Микола Мушинка передав мені для досліджень зі свого архіву (в якому у нього зберігаються оригінали) копії передсмертних листів Олександра Олесь, зокрема 16 листівок, адресованих подружжю Левицьких, його останній автограф з 2.VII.1944 р., 3 сторінки спогаду на нього, 2 фотографії та машинопис вірша поета з 1925 року.

Не менш цікавою є сама історія приватної кореспонденції Олександра Олесь, яку він вів із українською скульпторкою Ніною Левицькою та її чоловіком інж. Б. Левицьким. Після війни Ніна Левицька, працюючи науковим співробітником у відділі комплектування фондів Слов'янської бібліотеки при Державній бібліотеці ЧСР (сьогодні Національна бібліотека Чеської Республіки — Слов'янська бібліотека), передсмертні листи Олександра Олесь передала на зберігання проф. Миколі Мушинці, якого вважала, не маючи власних дітей, своїм прийомним сином.

Перегортаючи сторінки приватної переписки Олександра Олесь з подружжям Левицьких, дізнаємося про життя празького поета на еміграції багато цікавого і зокрема його передсмертні думки та замітки...

Передані мені для дослідження листівки написані від руки Олександром Олесем адресовані подружжю Левицьких. Подаю, до прикладу, одну з таких листівок, яку мені вдалося розшифрувати дослівно і точно, рукопис О. Олесь цитує в оригіналі: “Дорогі Пані Ніна і Пане Борисе! Ви, певно, догадалися, що зо мною щось сталося... Був два дні в ліжку, лежав тяжко хворий. Мабуть якийсь каміньчик, відчувши наближення весни, захотів погрітись на сонечку і виліз, потихеньку пробиваючи доріжку з темної печінки. Ваш Олесь. 13.III.1944...” (Листівка написана за 4 місяці до його смерті).

Особливо цікавими є 3 сторінки спогаду на Олександра Олесь разом з принагідними епіграмами (жанр сатиричної поезії (прози). — Авт.), записаними інж. К. М. (ймовірно інж. К. Маркусом, який нового 1935 року був при зустрічі з Олександром Олесем). Ось вони, цитуємо в

оригіналі першу з них: “Олександр Іванович Олесь і в пізніших роках свого життя любив їдку сатиру, яка при всій своїй дотепності була, зовсім не злісна і не драгувала навіть тих “жертв”, проти котрих була скерована. Одною з таких жертв був Віктор Кондратович Приходько, якого Олесь забавно викреслив між іншими особами в своїому жарті-одноактвіці “Вилітали орли”. (Місце дії — їдальня Українського Жіночого Союзу, по загально вжитому українському скороченню: УЖАС (по російському = жак). Цей жарт висміював невдалу спробу скликати на еміграції “Всеукраїнський Національний Конгрес”, заініційовану якраз В. К. Приходьком. Виводить його Олесь на гарячу, незрівноважену темпераментну людину, що змахує скорше на якогось козачого повстанця-отамана, ніж на поважного громадянина, це б то Олесь його обернув на виворіт і надав йому риси якраз протилежні до тих, котрі він в дійсності мав. Був це в дійсності поважний симпатичний добродій років над 50 віком, середнього зросту, повненький, круглолидий, спокійний, тактовний в розмові, здається, що нікуди не спішив; терпеливо зносив усі можливі жарти й кпини, які на його часом сипались з різного приводу саме від Олесь. Цілою своєю поставою він нагадував розважного нашого хуторянина старих часів. Був він вдовець і можливо тому іноді в одягу подекуди трохи занедбаний, сако (прим. Мгр. О. Павліва з чеської “сако” — піджак) в товстенькому животі не завше застібалось, було дуже натягнуте. Нічого смішного на ньому не було, але прочитавши якогось Олесевого епіграма і “приліпивши” до його якусь комічну рису, що її надавав йому Олесь, людині робилось смішно. П-ко (прим. мається на увазі Приходько) вчашав (прим. Мгр. О. Павліва зі староукраїнської “вчашав” — гостював) до родини Олесь, де любив смачно поїсти і після

того відпочити на канапі. Тоді йому були байдужі усі кпини й ніякі дотепи його не дошкуляли. Олесь це ніби й драгувало і він тоді гукав: “на Вас, Віктор Кондратович, можна й дрівця колоти”. — “Ну й коліть, аби лиш мене не боліло”, відповідав В. К.

Раз при зустрічі Нового 1935 року, в приватному помешканні арх. А. К. зішлись декілька осіб: Олесь, В. Приходько, доц. Моралевич, інж. К. Маркус, інж. Ю. Кухарський, М. Т. Остапович. Усі пили горілку, але перед Олесем на табуретці стояло барильце з пивом, з якого він

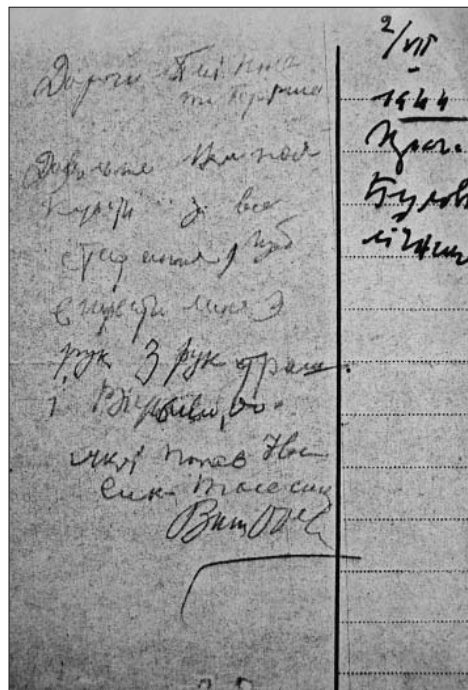

Відтак цитуємо другу з принагідних епіграм, записаних інж. К. М.: “Раз десь в 1939 чи 1940 р. В. К. в Олесь після обіду заснув на канапі. Канапу тихенько відсунули, поставили над нею стіл, біля котрого присів Олесь і написав:

Грицько, як інші хлопці наші,
Борщу наїсться, або каші,
І враз на сором і ганьбу
Залізе спати під гарбу.
І ось прийшлося такому хлопцю
Дістатись з іншими в Європу
Та й тут наїсться він, як влі
І зараз лізе спати під стіл.
Ти не родивсь для фрака ані трохи!
Тобі не треба цих прикрас!
І чорні гудзики, як блохи
Від тебе скачуть раз-у-раз.
Тобі б штани — широкі, вибийчані
З товстим дебелим очкурком;
Тобі б сидіти на баштані
Й трошить кавун за кавуном.
1939—40 р.

Окрім того зберігся останній автограф Олександра Олесь, за неповні три тижні до його смерті. В ньому, перебуваючи (про що дізнаємося з рубу картки з автографом) у Празькій лікарні “Буловка” 2 липня (помер Олександр Олесь 22 липня) 1944 року написав свої останні прижиттєві слова подружжю Левицьких: “Дорогі пані Ніна та Борисе, дозвольте Вам подякувати за все старання, щоб вирвати мене з рук страшної відьми, до якої попав Івасик Телевик. Ваш О. Олесь”. Вочевидь подружжя Левицьких усіляко намагалося порятувати прибите горем життя (через смерть сина) Олександра Олесь, в чому він висловив їм свої останні слова подяки незадовго до смерті...

Р. С. Шановні українці, просвітяни та читачі “Слова Просвіти”! В місяці серпні 2016 року з нагоди 25-річчя Незалежності України у видавництві “Нова Зоря” (м. Івано-Франківськ) за кошти мої, моєї родини та редактора видавництва “Нова Зоря” о. Ігоря Пелехатого та під моїм упорядкуванням, а також упорядкуванням о. Ігоря Пелехатого вийшли друком окремою книгою довгоочікувані мемуари д-ра Володимира Горбового “Погода совісті”, який в 1930-х рр. на Варшавському процесі був особистим адвокатом в часі оборони Степана Бандери. Усіх охочих придбати видання просимо звертатись за електронною адресою веб-сайта культурно-просвітницького Товариства “Опір Західної України” в Празі (Чеська Республіка): www.1soukromaknihovna.jimdo.com або на e-mail упорядника книги Мгр. Олега Павліва: oleg.pavliv91@gmail.com

Останній автограф Олександра Олесь з 2.VII.1944 р. — Архів Проф. Миколи Мушинки, м. Пряшів (Словачина)

сам собі наповняв шклянку завжди, як докучала спрага. Добре всі повеселились, підгуляли й геть-геть після півночі пішли гуртом проводити один одного додому. Був морозець, але снігу було мало. В. К. взяв собі в кишеню орішків і, йдучи по вулиці лускав їх, мало уваги звертаючи на нерівності дороги й на замерзлий сніг. Нараз спіткнувся й упав. Два-три чоловіка, жартуючи, помогли йому піднятися й усі пішли собі далі.

На сам Новий рік усі учасники цих гостин зішлись в тому ж помешканні, щоб “покропити” початок року, щоб не порошило. Бачимо, що у В. К. ніс трошки ніби подряпанний. “Що це Ви, Вікторе Кондратовичу, уже встигли з кимось не погодитись щодо перспектив у Новому році?” “Та ні, — відповідає інж. Маркус, — це В. К. в ночі, що мабуть і ви бачили, — оріхи сів і дуже нагнався й прийшов до конфлікту з нерівністю празького бруку. А це ось Ол. Ів. (прим. мається на увазі Олександр Іванович (себто Олександр Олесь)) записав цю пропам’ятну подію “...Подає мені листок паперу, на ньому вірш:

Не штука трактором чи плугом
Пройтись, як в танцю, полем-лугом.
А ось поспробуй в місті брук
З-орати носом як наш друг!
Дісталось брукові не мало,
Але... Пошербилося й рало!

Фотографія дружини Олександра Олесь (крайня зліва). — Архів Проф. Миколи Мушинки, м. Пряшів (Словачина)

Катерина МОТРИЧ

Войовничі агресивні народи — чи не найбільша печаль людства. Вони — войнство демонічного світу, порушники всіх Заповідей Божих. Творець зупиняв їх, припиняв їхнє існування, то асимілюючи, то відбираючи у них життя. Так зникло багато орд, народностей, етносів, історичні вітри розвіяли їх, як порох. Деяким агресивним пощастило жити й до сьогодні, але їхні коні давно тупотять по їхній землі, і зброя лежить на їхніх складах. Нашадки ж колись войовничих, а нині цілком мирних, цивілізованих, відзеркалюють завойовницькі криваві гульбища своїх предків у талановитих фільмах, гоноровито називаючи імперську моровицю “величним століттям”.

Кожний народ має у своєму історичному літописі чорні сторінки і світлі. Не забули, нині побратані, українці та поляки жодної лихої сторінки, яку писали то разом, то поодиночі. Про своїх “неславних” прадідів “славні” нащадки стримано говорять: “Так жило жорстоке середньовіччя”. Мовляв, на всіх дихав червоними випарами Марс. Довго і лиховісно. Всіх мирить Клію, безпристрасна, мудра, ні в кого не закохана і вічно молода. І вже багатьом виблила сторінки в їхній книзі буття і дописала їх радісними покальними розділами.

От тільки “Царський свод” не міняє ні своїх чорних сторінок, ні своїх сюжетних ліній. Щоправда, зі століття в століття міняються головні герої — одних поглинає безодня, а інші з неї приходять, за духом копія попередніх, — та дещо видозмінюються назви заголовків: “іти на невірних”, “унічтожать ізменніков батюшки-царя”, “за власть советов”, “борьба с врагами народа”, “унічтожают боевиков-афганцев... чеченцев”. А нині триває бій “святої і правий” з “киевської хунтой, бандеровцями” і “пмагаем народу Донбас-са строить Новоросію, ибо киевская хунта запрещает ему розговаривать на русском” та “Крым и Донбас никогда не были Украиной”. І вже “русский мир” викошує люд сирійський, творить пекло, поповнюючи свій “Царський свод” ще одним розділом, незмінно написаним кров’ю. Бо в нього дух погібельний і така “місія”: відчахувати від Древа Життя нові й нові гілки, воювати проти Духа Святого — творця всякого буття на планеті. “Місіонер” там, де підіймає голову будь-яка гідра і жене туди свій легіон, випробовує зброю і стирає з лиця землі міста, села і приносить в оази народів, націй те, чим він володіє сповна, — смерть і пекло. Точніше, це

ДНК варвара

воно ним володіє, поглинуло його ще на зорі зачаття і вдихнуло в нього свій дух. Дух неволі й мороку, дух рабства і мракобісся, погібельний і жорстокий.

Він живе на просторах “неделімої” ще відтоді, як його вигойдала у своїй колісці Золота орда, споїла молоком своїх брикливих диких кобилець. Дух рабства і агресивної войовничості, як спрут, гримуча суміш, де поєднане плазування перед повелителем і водночас готовність розтерзати всіх і кожного, на кого той вкаже.

Уже мовби їхній класик-метис прагнув в алегоричній формі показати цього голодранця-месіанця, подарувавши йому чудову казку про Золоту рибку. І мораль її виходить за рамки дитячого казкового жанру, а швидше відзеркалює національну рису, де раб і рабовласник — в одній особі. От і бідова старушенція не вдовольнилася навіть статусом царини, а захотіла підкорити саму рибку-чарівницю. У результаті — ті ж такі розбиті ночви і вона в лахмітті.

І ця аналогія напросилася, коли нещодавно на телекранах ви малювався царьок, нащадок пушкінської старушенці, а поруч хлоп’я — школярик. Царьок запитав школярика: “Где границы России?” Дитина відповіла. А царьок махнув ручкою, як його “попередник” на броньовику, шкідливо усміхнувся і прорік: “Границ у России нет”. Майже як у старушенці, в якій також “границ нет”. Розбиті ночви вже вималюються, тільки вони — для “народа-победителя-освободителя”, який тихо постогнує, особливо у глибинці.

Дивилася на це глибоко боляще невеличове небагополуччя з цілим клубком психічних розладів і думала: коли ж нарешті Бог проведе “границі” в його заможному імперському божевіллі й переродить цей небезпечний народ у цілком безпечний, який відпочине сам від себе і дасть перепочити планеті.

З надією позираєш на Китай і думаєш, що ця “дружба” останнього часу, — може, промисел Божий. Китай дедалі більше і більше наступає, на Далекому Сході розкоших очей щорік-щодва серед “ненавдящих бандер” дедалі більше і більше. (Знаю достеменно — там живе рідня). І таке поняття, як вигнання, має дещо образне наповнення. Ніхто, наприклад, не виганяв наших предків Адама і Єву з раю. Вони вимушені були самі залишити його, адже на Межиріччя, внаслідок коливання земної кори, наступав розлив рік з чотирьох боків.

Приміром, сто прибулих у російську глибинку з Китаю молодих китайців одружаться на ста прибулих молодих китаєнок. Безперспективне містечко вони обернуть на перспективне. Китайську здатність працювати і вдосконалювати демографічну ситуацію всі знають. І ось у тому занедбаному на межі зникнення містечку з’явиться ще 700—800 китаєнат. До них приєднаються

ще родичі, адже від Владивостока до Китаю — рукою подати. Отож демографічна ситуація російської глибинки поліпшилася у казковий спосіб і поглядає на “победителя-освободителя” розкосими очима. Ще й твезріших і не задіяних у походах на “врагов отечества” і в найми візьме. І от за 50 літ вигнання відбулося.

Так Творець втихомирював багато войовничих народів, перетворюючи їх на мирних, цілком безпечних для планетян. І отак, перебігаючи подумки історію рідну й “старшого брата”, особливо вдвляючись у його рабсько-жорстокий лик останні три роки, коли він став рідним братом Адольфа із німецької “глибинки”, впадаєш у мрії і уявляєш, у що чи кого переродить Творець цей глибоконещасний, на генетичному рівні звалтований і зазомбований, втомлений бідами й нескінченними бойовищами народ, запрограмований на криваві вигули по планеті. Народ, переконаний у якійсь своїй месіанській місії, а по суті він став біблійним “терням у боки”, катом і горем України. Який, врешті, зняв із себе фарисейську машкару братерства і знову терзає українців, несе на градах і буках своє “братерство” і про який хочеться сказати словами Ісуса Христа: “Ім’я йому легіон”.

Від ревного раба Золотої Орди, її вихованця і вигодуванця, великого “собірателя” чужих земель, войовничого Олександра Невського, його внука, не менш жорстокого “собірателя”, відданого Орді Івана Калити, царя Іванушки Грозного та інших катів і до сьогодні, він засіває землю смертями, тирлується по планеті, волочить свій мерзенний “русский мир” і страшенно хоче інфікувати ним світ, щоб він став схожим на життя насельників бараків Золотої Кольца. Коли ж заглиблюєшся в генетику цього “месіанця”, то розумієш, що інакшим цей народ і не міг бути, адже батько у нього Батий, а мати звалтована угро-фінка. І Москва зачата з повеління хана Менгу-Тимура, правнука Батия, коли татаро-монголи вже повністю підім’яли під себе Суздальські землі, — майбутню Московію. Господарями й повелителями цих земель були ординці. (Князями лише ті, що стали слухняними наймитами Орди і які одержали від хана ярлик і виконували всі його повеління). Їх було аж дев’ять: від Батия до останнього хана Джанібєка. Саме він, правнук Батия Менгу-Тимур, заселяв ті “залешанські” землі (майбутню Росію) монголо-татарською знаттю та повертав туди угро-фінів, що втікали в ліси від їхнього насильства, — стверджує великий знавець Москви ординської В. Белінський. Отже, це була асиміляція і одних, і других. Ембріон цього лиховісного зачаття мав усі спадкові риси жорстокого ординця, який владарював на просторах сьогоднішньої Росії понад триста літ, та поневолені угро-фінів, які чинили опір, але врешті були звалтовані.

Так, на просторах сьогоднішньої Росії жили угро-фінські племена, “люди залешанські”. Це ні для кого не новина. І міф про наших братів-слов’ян — лише імперський міф, в який багато хто з українців вірить і нині, хоч “собіратель” вкотре збирає-відбирає чужі землі. Слов’янами були лише новгородці та мешканці Псковщини, що сусідили із угро-фінськими племенами. Історичні джерела повідують про етнічне різноманіття тих племен і де вони жили. (На ріках Ока і у верхів’ї Волги жили весь, мурома, мєря. Середнє Поволжя — мордва, черемис. У фінських містах Суздаль, Ростові, Муромі жили мєщєра, мокша, мордва, марі. Ці ж такі племена населяли Тулу, Рязань. Мордва, ба мердініс, моксель — у болотистих лісах, де колись зачнеться Москва. А ще жили тут з незапам’ятних часів, з перших тисячоліть нашої ери, фінські племена печора, ям, литва, марі, пермь, черемис, нарова та інші, слід від яких зник назавжди). І назви “ісконно руських” міст та рік дали такі ж вони, аборигени угро-фіни. Від Білого моря — до Оки, Волги і Печори — це все їхні назви. Російський історик В. О. Ключевський пише, що “Финские племена водворялись среди лесов и болот центральной и северной России еще в то время, когда здесь не замечено следов присутствия славян”.

І ось один слов’янин появився. Про нього нині забутого, але він зіграв велику роль у творенні імперії варварського зразка. Він також додався до того ДНК, з якого зачався ембріон, а потім і вродилося ледь помітне тіло, росло грабунками й походами, поневолюючи й мордуючи та все наїдало собі тілеса, ставало “єдиним і неделімом”, аж так, що в нього нині “границ нет”. Цим репродуктивним самцем-державником “неделімая” пишається, відносить до найгероїчніших, найдоленіших постатей “отечества”. Хоча інший народ піддав би його анафемі. Але там все інакше: біле називають чорним, чорне — білим, зло — добром, завоювання — допомогою, агресію — “защитою отечества”. Так, це ж такі Олександр, названий Невським.

У російській імперії було багато демонічних постатей при найвищій владі: Іван Грозний, Петро I, Катерина II, Ленін, Сталін, врешті, Путін. Саме вони підкорили того триголового дракона, на якому тримається їхня держава, або як вони самі кажуть, — три стовпи: “самодержавие, православие и народ”. На них вона опирається століття. Незмінно жорстока, завойовницька, агресивно-мілітарна, подавляючи будь-яке інакомисліє, незмінно з владою в руках чергового держиморди, хоча на позір існують всякі “думи” та різні політичні й військові угруповання як декор до повелін імператора; від самого зачаття запущений механізм доносів, знову ж таки ще на зорі свого становлен-

ня. Як прообраз КДБ. Ця держава в державі могла з’явитися лише в країні рабів і рабовласників, у якій ревно сповідувалося подавлення волі, свободи, де отой третій “стовп”, на якому трималася імперія, був всього лиш безправним наймитом, солдатом, жорстоким убивцею, катом і своїх єдинокровних, і поневоленних народів. Тобто, така пекельна сила, як КДБ, рідна ненька нинішнього ФСБ, народилася з філософії й ментальності, з духу ординської держави Московського періоду. Як цербер, мисливський гончий пес, і поліцейський псяра, натренований брати на нюх і роздерти кожного, хто лиш дозволив собі подумати інакше. Натхнення тартар, сила демонічного закоро, з таємними комірчинами психотропного ураження для всезагального впокорення народу, обов’язковими кабінетами відмаків, чорних магів на службі, здатними на всякі пекельні дії проти інакомислячів; сила, у якій той третій “стовп” перетворений був нею на нашіптувачів і стукачів. Тож імперія злукавила, говорячи лише про три свої “стовпи”. Вона добре знає, що найперший, наймогутніший і досить давній “стовп” — це КДБ—ФСБ. Він центральний і основний. Каїнів. І творець його й натхненник, помічник і поводитир — князь світу цього. Перший “стовп” послугується його силою, оточений усілякими магами-консультантами, міняє свої дати народження і справжні імена на магичні з допомогою окультистів-нумерологів. (Ті ж такі нумерологи стверджують, що вони майже всі за порадою магів міняли свої дати народження та справжні імена на ті, що робили їх сильними диктаторами, тому й з’явилися імена Ленін, Сталін, змінив єврейське прізвище й Гітлер, а Путін і Сталін, стверджують знавці, — духовні близнюки). А отой третій “стовп”, безправний раб, хоч як парадоксально, і породжує їх, жорстоких правителів; лише в гущі цього народу вони й з’являються. І попри те, що до влади в російській імперії приходили люди різних національностей, вони всі ставали сіамськими близнюками-самодержцями. Копіями жорстоких ханів. Той маховик, який запустили ординці на просторах імперії, в якій вони колись владарювали, так і працює без збоїв. Іван Грозний, Петро I, Катерина II, Ленін, Сталін, Путін — виклики суспільства. Його морально-психологічна потреба. Суспільства, яке прагне жорстокого повелителя-рабовласника, якому він кориться з радістю і готовністю, якому не потрібна свобода, але потрібен міф про його велич, брехня про якусь його місію щодо інших народів. “Гол, как сокол”, але готовий оголити до крові тисячі й мільйонам зруйнувати життя, бо він у якоїсь мари “народ-победитель-освободитель”. Він і справді звільняє від усталеного життя всіх, на кого вкаже імператор. Так, саме третій “стовп”, який нічого не вирішує, вирішує появу каїнових синів на найвищому троні. Парадокс! Іншого вони не сприйняли б, або б убили, як робили це з багатьма, що не володіли демонічною силою. Така ментальність і психологія

цього народу. Він любить держиморд і своє рабство. Тому породжує і обирає жорстоких кумирів. (Точнісінько так, як м'якосердий українець голосує за недолугих, невдах-державників. В Україні ось уже двічі за останні сто літ до влади приходять авантюри політиканни та сильні в корупції і слабосилі в державотворенні очільники).

Навіть ті вторинного плану, найперші, “сборителі” зіграли велику роль у творенні цього великого і страшного ведмеда. До таких належить таки ж він, національний герой Олександр Невський. Він жив у Золотій Орді аж 14 років, бо був заложником. Виховувався на традиціях ординської нації, увібрав стиль життя, жорстокість, ментальність і дух Золотої Орди. Деякі джерела повідують, що Олександр побратався із сином хана Батия Сартаком на крові (була в ординців традиція братання на крові — різали руку, кров мішали з молоком і почергово випивали, промовляючи клятву — таке братання вважалося сильнішим, ніж кровне). Отож ота кров на молоці виявилася сильнішою, ніж біологічна, бо вона стала фатальною. Він не лише брав участь у всіх завоюваннях Золотої Орди, а сам чинив, як ординець, закликаючи їх на допомогу й жорстоко розправлявся з племенами Суздальської землі. Недовго жили своїм відокремленим життям Новгород, Псков, Смоленськ, Вологда, Рязань, Твер, не маючи нічого спільного з Московським улусом. Це були суверенні князівства, самодостатні й процвітаючі. І всі завоювання вільних земель робив побратаний із монголо-татарами національний герой Олександр Невський. Не раз і не двічі. Він люто катував слов'ян Новгородського, Псковського князівства, самодостатні й процвітаючі. Це він придушував будь-який бунт, зробив перепис населення цих земель, що зобов'язувало вільні князівства не лише платити подушне Золотій Орді, а й стати її невід'ємною частиною. Це ж робили і його сини. Так чинили його внуки. Всі вони ревно служили Орді. Тож державність російської імперії від початків зводилася за канонами Золотої Орди, і до того приклав свою руку суздальський князь Олександр Невський. Іншого він не знав і не вмів. Брав участь у всіх походах і завоюваннях Орди в Європі, Азії. Наступники його діяли за схемою, яку запустив у життя саме він. “Московские князья, — напише професор Ключевський, — были гибкие и сообразительные дельцы и одновременно, как мы установили, — величайшие подлецы и мерзавцы”. Це внук Невського Іван Калита продовжував справу діда: “Несмотря на глубокие снега и морозы жестокой зимы... Тверь, Кашин, Торжок были взяты, опустошены со всеми пригородами, жители истреблены огнем и мечом, другие отведены в неволю... Хан... будучи доволен верностью князя московского, дал ему самую милостивую грамоту на Великое Княжество, приобретенное бедствием столь многих...” (В. Белінський). Поневолювалися угро-фінські землі і слов'янські Новгородські та Псковські вже й у наступні століття наступними правителями незмінно жорстоко й мото-

рошно. Отже, чинили опір століттями. І століття їх загнали в одне стійло.

Ось чому жорстокість і намагання повернути народи, що виїшли з-під влади імперії в останні десятиліття, — це кліше попередніх її завоювальницьких кровопролитий. Ось що пише їхній професор М. М. Карамзін про поневолення угро-фінського племені черемисів, що проживало у В'ятській і Казанській землях. За наказом князя Івана III лютої сніжної та морозної зими грабіжники-воїни більш як місяць йшли в Черемиську землю, щоб назад повернутися з багатою здобиччю.

“Вступив в землю Черемисскую, изобильную хлебом и скотом, управляемую собственными князьями... россияне (?) истребили все, чего не могли взять в добычу, резали скот и людей, жгли не только селения, но и бедных жителей, забирая многих в пленники. Наше право войны было еще древнее, варварское, всякое злодейство в неприятельской стране считалось законным. ...Обратив в пепел все, что могло сгореть, россияне (?) усталые, обремененные добычею, отступили”. (В. Белінський. “Страна Моксель”). (Цьому віриш, от тільки слово “россияне” тут недоречно, оскільки такого народу тоді ще не було).

Новгород століттями боронився від московських варварів, а найбільше від Олександра Невського, котрий аж п'ять разів приводив ординців до слов'янської землі кривичів, край давній, високої культури й християнських традицій і цінностей, що мирно сусідила, вела торгівлю з Києвом і не мала жодного стосунку до Московського улусу. Край, який освятив ще Андрій Первозванный. Це була північна частина Київської Русі. І ламали його століття, грабували, нищили московські князі разом з ординцями, але він відроджувався і знову піднімався з попелу й руїни.

Той таки ж великорос Карамзін пише: “...приняв благословение от митрополита и епископов Иоанн III сел на коня и повел главное войско из столицы. ...шли разными путями к новгородским границам... Вступив в землю Новгородскую истребляли все огнем и мечом. Дым, пламя, кровавые реки, стон и вопль от востока и запада неслись к берегам Ильменя. Москвитяне изыявляли остревенение неописанное. ...Не было пощады ни бедным земледельцам, ни женщинам. ...Воевода Холмский обратил в пепел Русь... приказав отрезать пленникам носы, губы, а потом вернули их искалеченными в Новгород. ...Гонимые, истребляемые победителем, бросались в воду и тонули болотную... тонули и умирали от ран. ...Гнали их, убили 12000 человек, взяли 1700 пленников... явили пример строгости — велели отрубить головы знатнейшим пленникам”. (В. Белінський. “Страна Моксель”).

Добивали Новгород і наступники. Вже Іван Грозний повторить жорстокість своїх попередників. Ідеться про його похід 1570 року на Новгород. (Тобто, і в кінці XVI століття Новгород ще не був Росією). Звернімося до російських таки джерел.

“В холодное зимнее время Иван собрался в поход, взяв с собой опричников и целое войско. Уже на границе Тверской губернии началась военная экзекуция, пред которой бледнели ужасы первого ливонского похода... От Клина до Новгорода царь оставил за собой пустыню. ...Пригородные монастыри были преданы разграблению и 500 монахов были уведены. На другой день опричники проникли в город, собрали всех священников и дьяконов и поставили их рядом с монахами на правезь. Их били с утра до вечера, требуя по 20 р. выкупа за каждого... Царские пристава рисковали по домам и сгоняли жителей в место, обнесенное оградой и охраняемое войсками. Иван Грозный приказал бить палками до смерти всех монахов...”

...В следующие дни террор достиг ужасающих размеров. На главной городской площади было сооружено подобие трибунала, окруженное орудиями пыток. Царь приступил к быстрому суду. Горожан приводили согнати, пытали, жгли на малом огне с утонченными приемами, затем почти всех приговаривали к смерти и везли топить. Окровавленные жертвы привязывались к саням и их по крутому откосу спускали к бестрине, где Волховь никогда не замерзала. ...Младенцев топили, привязав их к матерям. Опричники с пиками стояли на лодках и наблюдали, чтобы никто не спасся. ...Избиение длилось пять недель, и в редкие дни на тот свет не отправлялось человек 500—600. Иногда жертв возрастало до полуторы тысячи в день”. (В. Белінський. “Страна Моксель”).

Та ж доля спіткала і Псков, і знову за тією ж схемою: катування, винищення, грабування. Знатніших вислали в Московію, дозволивши взяти дещо зі свого майна. На їхню землю прислали московських бояр. На руїну була перетворена Твер, Рязань, Смоленськ та інші землі, де проживали угро-фінські племена.

Ці племена стануть материнською основою нового народу — росіян. Кілька століть у тому етноктілі “варився” новий етнос. Жорстоко і немилосердно. Угро-фінів мечем і вогнем перетворювали на великоросів вірнопіддани Орди Рюриковичі і татаро-монголи. І врешті вродився “старший брат”, коли “молодший” устиг уже й вуса завести. Монголоїдно-угро-фінський. Вродився, то й добре, нехай би жив, та не тужив. Коли б у нього перемогла фінська кров чи кілька крапель слов'янської. Адже угро-фіни мирно сусідили між собою, успішно вели господарство і не зазіхали на чуже. Але ж перемогла кров ординська. Як бачимо, асиміляція не завжди веде до мирних утворень, а жорстоке згвалтування несе в собі спадкове прокляття й накладає його чи не на всі покоління. Бо, мабуть, ті жахи, та агонія катованих людей, які чинилися на землях слов'ян та угро-фінів, таки ж не лише іменуються “собиранієм земель”, а покраною людства народом, названим у Біблії “терням у боки”. Народом полярної генетики, де тісно переплелось рабство й жорстокість, покора й агресія.

Далі буде.

Микола ГОЛОУША: «Слухати і чути думки народу»

Закінчення. Початок на стор. 7

Якби у керівників правоохоронних органів, яких призначили, пріоритетом був державний обов'язок, то, звісно, ці справи вже мали б бути в судах. Тоді не було б жодних коментарів, жодних облудних інформацій. Про це, до речі, згадав і віце-президент США Джо Байден. Він зауважив, що після таких жертв, які були на Майдані, не маємо права забути про його цінності. Він прямо сказав, що наш політикум має забути про власні інтереси, а керуватися інтересами країни і народу.

Важливий чинник позитиву громадської думки — неухильне просування реформ. А в нас відсутнє навіть таке поняття, як “координація реформ”. Чому? Бо некомпетентні керівники приходять до правоохоронних органів і реформують систему під себе. Нічого схожого з покращенням прав людини. Потрібна модернізація. Держава має взяти на себе функцію координації.

Також Україні слід кодифікувати законодавство. Ми підраховали, що не менш ніж 12 кодексів потрібно, аби мати ефективну роботу правоохоронних органів без дублювання, чвар, внутрішніх суперечок, щоб усе працювало як єдиний державний механізм. Варто створити інститут кримінології, мета якого — вивчати причини корупції, пропонувати вирішення проблем, зокрема, вищому політичному керівництву держави, правоохоронним органам. Але сьогодні цей інститут не працює.

Всім відома природа і причини корупції: коли вище політичне керівництво не займається корупцією, то її немає ані в нижчих органах влади, ані у правоохоронній сфері. Маємо всі інструменти, щоб викоринити це явище.

Правоохоронна система потребує доскональної перебудови і змін, як і всієї системи управління функціонування. А ми плодимо бюрократію: 1992 року чиновництва було трохи більше ніж 50 тис., а населення — 53 млн. Сьогодні 42 млн населення, а чиновництва — під 400 тис.

— Миколо Ярославичу, як Ви ставитеся до накинutoї суспільству (сама сьогодні!) дискусії про святкування 8 березня?

— Сьогодні Міжнародний жіночий день уже ніхто не пов'язує з історією світового феміністичного руху: один березневий день на рік, щоб привіта-

ти жінок. Хіба жінки не заслуговують щоденної чоловічої уваги? Хіба за це боролися суфражистки минулих століть і їхні нинішні послідовниці?

Хоч би хто що говорив, 8 березня — одне з тих комуністичних свят, яке ми бездумно, за інерцією, продовжуємо святкувати. Тож ініціатива Українського інституту національної пам'яті, з якою виступив його директор Володимир В'ятрович щодо декомунізації свят, є цілком нагальною.

Не можна творити нову Україну, оглядаючись на комуністичну ідеологію нав'язаних свят. “Нові часи нового прагнуть слова”, — і цим багато сказано. Не треба дотримуватися радянських традицій, які тягнуть на дно.

Це стосується і Дня перемоги. Генеральна Асамблея ООН 2004 року, до 60-річчя завершення Другої світової війни в Європі, проголосила Дні пам'яті та примирення — 8 і 9 травня. Це сучасне цивілізаційне ставлення до історії і пам'яті про мільйони людей, які стали жертвами війни. А хтось хоче все ще святкувати День перемоги — замість того, щоб вшановувати подвиг загиблих і живих у боротьбі з нацизмом. До речі, існує нагальна потреба широко доносити до світу правду про Україну і українців у Другій світовій, не залишаючи без відповіді виклики кремлівських політехнологів, які нав'язують “свою” “правду” про ту війну — в дусі пакта Молотова-Ріббентропа. У тій “правді” приховане горе мільйонів наших співвітчизників, яких комуністична система розстріляла без суду і слідства в підвалах ВЧК-КДБ, згноїла в тюрмах і гулагах, зборила голодом, кинула без зброї під нацистські танки... Чи можемо ми і чи маємо право святкувати таку перемогу?

Примирення ж для українців набуває не лише історичного, а й цивілізаційного значення. Розшматовані різними імперіями і державами українські території довго поверталися до своєї справжньої, відповідальної соборності. Тож для українців тема примирення є темою єднання нації гідних громадян.

Ми маємо творити нові українські свята та повертати в наше життя традиційні для нашого народу святкування.

Спілкувалася
Любов ГОЛОУТА

Маргарита ДОВГАНЬ
Фото Сергія БОРИСОВСЬКОГО

Шпитальні нотатки

Правнук Семена Палія

XVII століття. Прийшов хлопець Семен Гурко на Січ, пристає до козацтва.

— А хто ти є, що вмієш?

Мовчить хлопець. Оглядається. Уздрів курінь. Напіврозвалений. Узав жмут соломи, запалив його та й кинув у ту напівруїну. Запалахкотіла вона, на попіль петворилась.

— Що ти робиш!

— Добре роблю. Як туди козаки зайдуть перепочити, обвалиться та халабуда і без бою всіх придавить, покалічить. Новий курінь треба ставити.

І дали козаки тому парубку військового ймення “Палій”.

Мабуть, є правда у цій легенді.

А оце вже історична істина: полковник Білоцерківсько-Фастівський Семен Палій прославився своїми переможними походами проти турків, які тоді часто нападали на українські землі. І всі козаки, які воювали під його проводом, також називалися Паліями, бо любили відважного вожака.

А далі — жива істина сьогодні: сиджу у 5-й палаті шпитального відділення неврології і бесідую... з праправнуком Семена Палія (родина береже пам'ять про великого предка) двадцятилітнім киянином **Олександром Палієм**. Ще один славний онук, скоріше правнук, з'явився у мене!

Сказав: “Мій пращур був військовим, хочу бути військовим і я”. І поїхав учитися до військового ліцею у Чернігів. З весни 2015 року вже був на фронті...

Сталось це 7 жовтня у Зайцевому. Вся сепарська шпана понанувалася й почала гатити без розбору. Старшина мотопіхотної роти 43 батальйону Олександр Палій вийшов з бліндажа до окопу подивитися, що відбувається. В цей момент в окоп влетіла граната...

М'які тканини, живіт, кінцівки, навіть праву ногу підлатали лікарі. А ось із контузією головного мозку складніше. Головні болі, несприйняття світла, проблеми місцевої пам'яті, руху — все це долається повільніше. Але долається! “Тепер страшно згадувати, — каже Олександр, — яка то була біда — перший тиждень після поранення!”

Поки молодий воїн лікується, постійно на зв'язку з бойовими побратимами. Тривожить Сашу проблема військового одягу. Шийть його у нас з неякісного, жорсткого і важкого матеріалу. Інша річ — натівські зразки. Зараз найважливіше для держави — захист од ворога. Тож треба багатьом поділитися своїми розкошамися і за ті гроші армію одягти так, як у розвинутих державах, — вважає Олександр.

А ще молодого воїна весь час тривожить думка, яку чує від солдатів не вперше. Кремлівського злодія можна зупинити лише силою. А у нас стане і сил, і засобів, і волі народу.

Ще мій молодий співбесідник міркує про низький моральний стан ворожої армії, куди силою женуть тих, що вийшли з тюрем, п'яниць тощо. “Та страшна імперія од віку не жаліла свій люд, маючи його за бидло, якого не шкода. Ще Друга світова війна це по-

казала. У нас демократичніша атмосфера. Люди добріші. Про загиблих пам'ятають, поминають. А волонтерство яке!” Де влада неспроможна чи не хоче, там людина людині допоможе.

Олександр любить історію. Порадила йому зацікавитися нашою військовою історією, а може, згодом і писатиме її.

Вже не лежить — ходить!

Іду шпитальним коридором. Назустріч сяє усмішкою давній знайомий — елегантний, з модною зачіскою! Може, рік не бачилися. Тоді лежав ледь живий у наклейках, трубках, різних медичних конструкціях. Коло безпомічного татка Євгена товкся на ліжечку, радісно шебечучи, його маленький синок. Мама контролювала ситуацію. Тоді я подумала — оця терапія від рідної дитини однозначно допоможе хлопцеві.

— І допомогла! — пожартувала, радісно вітаючись із моїм давнім героєм — **Євгеном Симоненком**.

Євген Симоненко

Симоненком. На ногах його — медичні ортези (зимовий варіант медичного взуття). Вони фіксують ногу під кутом 90 градусів, додають, де треба, трохи висоти. Але ж не лежить! Ходить, стоїть, сидить.

Євген — киянин. Разом із дружиною, науковцем, працює у музеї в Пирогово.

Повноцінне життя повертається... Щаслива за Тебе, Євгеночку.

10 днів, як почав ходити

Тим часом Євген знайомить мене з побратимом **Олексієм**, якого поранило 15 серпня 2016 року протипіхотною міною. “У клініці Мечникова у Дніпрі мене по шматках збирали. Тулуб скалічений, у ногах 12 дірок, забій головного мозку, гематоми, пролам потиличної кістки”.

10 днів як почав Олексій ходити, а вже вірить, що повернеться на передову. Правда, дружині Аліні ця ідея не подобається. Спочатку треба стати повністю здоровим. Аліна тут же, коло Олексія, гріє його теплим, усміхненим поглядом. Вона — донеччанка. Чарівна. Співачка і модельним бізнесом займалася. Мають п'ятилітнього синопка.

Добрі у мамі сини

Василь — львів'янин. Ще один Олексій побратим. Старший солдат окремого розвідбатальйону. У Василя своя біда —

атрофія голосових зв'язок. І таке буває в холоді, вологості у фронтових умовах. Лікуватись прислали. Сподівається, що скоро знову в бій. Тато Василя був військовим. Обидва сини пішли його стежкою. Спочатку воював на сході один брат, а як демобілізували — пішов другий, Василь. По черзі на війні, аби маму саму не лишати.

Зросійщення — це теж війна проти нас

— Я зараз читаю чудову книжку — “Залишенець” Василя Шкляра. Гарно написана і замислитись кличе. Ще в ті далекі роки проти тих самих боролись наші діди за Україну, — показує книжку **Дмитро Красляньський**, 28-літній старший солдат, помічник гранатометника другого батальйону 72-ї Білоцерківської бригади. Мешкає в Яготинському районі, село Сотниківка. Порадили ми спільно, що, слава Богу, зусиллями мудрих і енергійних почали нашим селам і містам повертати людські назви, що комуністи колись спотворили їх.

Козак Дмитро ще 20 березня 2014 року, як тільки оголосили мобілізацію, пішов воювати за свободу України, лишивши батьків, мирну працю, улюблені футбол, теніс.

Він був поранений 2 роки тому біля легендарної Савур-могили. В окоп прилетіла міна. Після третього вибуху втратив свідомість. Скалічило обидві ноги, два уламки влетіли в голову... Переніс 28 операцій. Лікували в Німеччині. В Україну повернувся 6 листопада 2016 р. “Німецьку кров вливали, не шкодуючи, — з гумором каже Дмитро, — отже, я тепер на 30% німець. Трохи вивчив німецьку мову. І протез ноги маю німецький, хоча деталі збирали у нас — у Києві, на Подолі”.

Я похвалила його українську мову. А він мені: “Та у нас в родині ніколи не пристосувалися до “общепринятого”. Ви знаєте, русифікація — це теж війна проти нас, українців. Мене обурює, коли у різних конторах, фірмах говорять і папірці пишуть мовою окупанта. А в нашому козацькому селі слабкодухі перевертні-комуняки, хоча і приховуються нині у своїх окопчиках, буває, дорікають мені, що пішов воювати проти “братиків”, мовляв, вони такі самі, як і ми. Зовсім не такі! Я

Дмитро Красляньський

особливо тепер добре відчув їхне “братерство”!

Додав, що дуже вплинув на його українськість Тарас Шевченко. А ще — Катерина Білокур, її картини. Батьківщина художниці, село Богданівка — поруч із рідною Сотниківкою.

Дмитрові призначено пожиттєву пенсію. Багато мирних планів. Просяючись, наспівує мені Шевченкове “Соловейко в темнім гаї...”, а далі — і не повторю! Там про москаля таке співається!.. На фронті переробили...

Бесідувала з Дмитром Красляньським у відділі народної і нетрадиційної медицини, у 4 палаті. Там дієвими народними засобами зміцнюють здоров'я. Після довгої боротьби за життя тут Дмитрові сьогодні підліковують серце.

Тільки через оптичний приціл!

“Усе навпаки: триває війна, говорять — перемир'я. Представники ОБСЄ мають контролювати ситуацію постійно, а вони — як на роботі в конторі: до п'ятої години дня поспостерігали, коли найтихіше, і пішли відпочивати. Ось тут і починають сепари обстрілювати наші бойові позиції, мирне населення. Вільно і безконтрольно! Темно і хитро все плететься навколо цієї війни.

У березні 2015 року, щойно ОБСЄшники поїхали з позицій, почався ворожий обстріл. Ми тримали тоді оборону під Бутівкою і залізничним Вовчим мостом. Вовчим назвали його на честь нашого хороброго ротного з позивним “Вовк”.

...Граната вибухнула за півметра від мене. Ному розірвало на шмаття, покоришило руку, в трьох місяцях нерви перебило... Почалася моя епопея по шпиталях. Хлопці просто на полі обкололи знеболюючим і на броні БЛП погнали до батальйонних медиків. Шпиталі Червоноармійська, Дніпра. Постійний наркоз. Перша серйозна операція тут, у гнійній хірургії. Хірургу Костянтину Володимировичу дякую за складену ногу. А тоді була Німеччина, Берлінський військовий шпиталь. Майже рік приводили мене до норми. З любов'ю і терпінням. Велика дяка німецьким фахівцям. А вже як я вдячний тамтешній українській діаспорі, то й слів не знайду!

Підсумок: за півтора року — 61 операція! Мабуть, світовий рекорд.

Ми у п'ятій палаті травматології. Свою історію мені оповідає 45-літній сержант 25-ї окремої парашутно-десантної бригади, вінничанин **Юрій Ружицький**.

— А чого Ви знов у шпиталі?

— Ще буде операція. Шістьдесят друга. Зрошуватимуть кістку...

Відволікаю співбесідника на іншу тему — чи вдовилося розмовляти з сепарами в якийсь мирний момент, чи з полоненими.

— Ні. Тільки через оптичний приціл! З наступним натисканням на курок... І думаю —

справедливо. За кров, за руїни, за смерті...

Час обіду. До палати зайшли волонтери. Пропонують страви до обіду. Хлопці починають заговляти. Бажаю смачного і тихо виходжу з палати.

...Іду коридором до виходу. Назустріч мій запорожець **Єв-**

Юрій Ружицький

ген Редька. Нічого, що з одним оком, розтрощеною щелепою, без руки, зі скаліченими ногами, але ж іде! Старанно, вперто ходить, поки з ходунками — розробляє порятовані хірургами ноги. Сильний хлопчина! Ми обійнялися, бо давні знайомі...

Сни війни

У нас гості. **Анатолій Хмара**, воїн АТО з дружиною Оленкою і донечкою Лесею. Я вже розповідала про козака Хмару. Він з давнього козацького міста Старобільська на Луганщині. Еколог. І вже працює. Але військові травми легко не відпускають. Наслідки контузії даються взнаки. Можлива ще операція, ще шпиталь. А поки — ділові справи, Софія, Михайлівський Золотоверхий, конкурс українських співаків на Євробачення...

Стелю ліжечка на ніч і примовляю: це для донечки, а це для Вас із коханою. Анатолій, знітившись: ми разом не спимо! Чому? — питаю.

— Та я вночі такий неспокійний, інколи навіть на підлозі прокидаюся, так перевертаюся, підскакую. Всього на війні! Страшні нав'язливі сни. А останнім часом один і той же мучить мене: нас оточили сепари, їх багато. Стискають нас. А тоді виявляється, я один між ними стою з чотирма гранатами на грудях і... розумієте, — починається пекло. Я кидаюсь, мною трусить, поки не прокинусь... знов на підлозі...

Розстеляю ліжко чарівній дівчинці Олесі, а вона мені тривожно: я можу тільки коло мамі спати. Мені страшно як стрілянина починається...

*

Сутінки. Іду додому та й думаю: чи почала б наша влада на початку війни відроджувати Українську Армію, захищати Державу, коли б не ті найкращі хлопці добровольчих батальйонів, з вогнем Любові до рідного краю, які першими безстрашно кинулися тоді, 2014-го, назустріч ворогу і зупинили його ціною своїх життів?

Мізерія і тепер гроші рахує. А народ живе і захищає свою Правду.

Сидір КРАЛЬ,
професор НУБІП України

У Києві відбувся вечір вшанування пам'яті Святослава Караванського (24.12.1920, Одеса—17.12.2016, Дентон, США), видатного українського мовознавця, громадського діяча, в'язня сталінських концтаборів. Коли надійшла сумна звістка про його смерть (не дожив 7 днів до свого 96-річчя), хтось зауважив, що помер Інститут української мови. Ця вдала гіпербола дуже влучно відтворює ту колосальну працелюбність, якою Всевишній наділив цього унікального чоловіка: аби переконатися в цьому, варто зайти на електронні каталоги провідних бібліотек України. Але тут не враховано численні його статті, інтерв'ю, опубліковані в різних українських та закордонних часописах. Святослав Караванський, тяжко й безнадійно хворий, не кидав свого пера до останньої миті. Його дописи в “Літературній Україні” (подавалися зі збереженням авторської мови) я завжди читав з неабияким інтересом. Вони вражали насамперед тим, як вимушеному українському вигнанцеві болить Україна. Караванський не мирився з тим, що українська мова й досі не посіла панівного становища в нашій державі, що в занепаді опинилося українське книговидання і преса, що закриваються літературні часописи. З далекої Америки, куди був насильно депортований радянською владою 1979 року, він пильно стежив за подіями на Майдані, гнівно та різко критикував діяльність нової влади за те, що не провадить тої політики, за яку загинули й гинуть далі на сході країни сини України.

Біографії цього унікального чоловіка та його вірної дружини Надії Строкатої не можуть не захоплювати, адже найголовнішим у їхньому житті була вільна й самодостатня в усіх аспектах Україна. Саме їй вони служили віддано й до останку. Мені подумалося, що після перепроходження подружжя Кандиб (Олександра Олеся та його дружини Віри) на Лук'янівському цвинтарі 29 січня цього року там мають покоїтися останки й цього унікального подружжя.

“Караван іде” — саме під такою назвою у приміщенні ФЕДОРІВ ХАБ відбувся вечір пам'яті С. Караванського. Як на мене, приміщення (чи як модно зараз казати, локація), обрано невдало: було відчуття про перебування в якомусь підвалі, а Караванський був світлою людиною (попри те, що майже 31 рік відсидів у таборах ГУЛАГу). Оця шляхетність його серця й душі, потужна енергетика думки немов випромінювалися з його великої світлинки на стіні! Вечір видався дуже інформаційно насиченим. Я зробив для себе друге відкриття такого титана праці й науки, як Святослав Караван-

«Караван іде!!!»

Сороковини з дня смерті Святослава Караванського

ський. Майже тригодинний вечір записано на диктофон, колись усе це розшифрую, адже серед тих, хто брав слово, були унікальні особистості: письменник-дисидент, однокурсник Караванського Олександр Різників із Одеси, журналіст-дисидент Іван Малюта, письменниця Леся Степовичка з Дніпра (як редактор часопису “Січеслав” 12 років листувалася з Караванським, який упродовж 9 років вів рубрику “До зір крізь терна”, що стала окрасою видання), знані мовознавці — киянка Лариса Масенко, Людмила Ткач із Чернівців (обидві мали можливість спілкуватися з родиною Караванських у США), Павло Гриценко, Дмитро Дроздовський (модератор вечора), головний редактор “Всесвіту”, дідусь якого був викладачем С. Караванського в Одеському університеті, мовознавець і дослідник перекладу, доцент Київського національного університету ім. Т. Шевченка Віталій Радчук. Аудиторія уважно слухала й влочно аплодувала редакторів “Літературної України” Станіславу Бондаренкові, поетесам та співачкам, активним волонтеркам на сході України Люцині Хворост із Харкова та киянці Лесі Горювій. Видавець Орест Косак зі Львова розповів про історію видань праць С. Караванського у видавництві “БаК”. Він привіз нову книгу з багатозначною назвою “Ідіотизми сталінської ярижки у державній мо-

ві України” (її миттєво розкупили присутні!), яку, на жаль, не встиг побачити автор.

Тут була поетеса Раїса Талалай, яка в розмові зі мною зауважила, що С. Караванський, це “людина-легенда, наша гордість, справжній Герой України”, а його праці — “неоціненний скарб, який маємо передавати з покоління в покоління”. Пам'яті Раїса має рацію, що треба невідкладно зібрати й видати спогади про нього, адже час неблаганний. Після вечора вишукане товариство спілкувалося із Героєм України Степаном Хмарою, талановитою поетесою Наталею Дзюбенко-Мейс, художником Володимиром Раком, в'язнем радянських концтаборів Василем Овсієнком, знаним в Україні Василем Шендеровським, активістками й громадськими діячками Орисею Сокульською та Наталею Осьмак, видавцем Анною Семко та багатьма іншими.

Запальна дніпрянка Леся Степовичка майстерно продекламувала вірш С. Караванського “Мое ремесло”:

*Кинути слово, щоб бомбою стало
Кинути слово, щоб душі трясло!
Кинути слово, щоб всіх хвилювало!
Кинути слово — моє ремесло!*

*Думку подати, щоб совість будила!
Троїла мужність, скородила зло!
Щоб маяком невгасущим світила!
Думку подати — моє ремесло!*

*Кинути слово і думку подати!
Гостру, як бритва, прозору, як скло!
Муку страшну і жорстоку зазнати!
Світ оновити — моє ремесло!*

Вона слушно зауважила, що цей вірш є програмним у діяльності Караванського, бо “усі, хто хоча б раз доторкнувся до людини-феномена Святослава Караванського, запам'ятали й полюбили його. Бо не любити його було неможливо. І у кожного він свій”. Вона нагадала мудрі слова французького Альбера Камю, який багато мандрував світами й зупинявся в різних країнах. Одного разу його запитали: ким він себе вважає і де його батьківщина. Не розмірковуючи, Камю відповів: “Моя батьківщина — французька мова”. Так само, вважає пані Леся, “міг би сказати про себе і Святослав Караванський, який сам був і мовою, і Україною, чи то він писав наведеного вірша 1956 року на березі сибірської річки Лени, чи в таборах Мордовії, де розпочав роботу над “Словником рим української мови”, чи у Володимирському централі, де писав поезії та листи до своєї любої дружини Ніни Строкатої, чи у внутрішній тюрмі КГБ у Києві, чи в американському Дентоні”.

З нагоди 95-ліття С. Караванського Леся Степовичка написала вірша-присвяту (ввійшов до її збірки “Осінні люди”). Дуже прикро, що очільники ЗМІ виявили цілковиту байдужість до цієї знакової події (колись Шевченко скаржився — ніхто й не гавкне), попри те, що із запрошенням на цей вечір на 1-му каналі українського радіо виступив Д. Дроздовський.

*Вас не зламали сталінські ГУЛАГи,
Ваш дух лякав сексотів-стукачів.
Ви — той візирець цивільної відваги,
Що смолоскипом сяє у ночі.*

*Не знають сна недремні Ваші очі,
Шукають древні й свіжі джерела,
Щоб суржика здолати поторочі,
Щоб рідна мова квітла і жила.*

*Й за океаном Вам нема спокою,
Аскет-схимнику американських днів.
Під Вашою неетомною рукою
Постали мощні мури словників.*

*Ви їх подарували українцям,
У них живуть і дихають слова,
Вони зорять столицям і провінціям.
“До зір крізь терня” іде Ваш караван.*

І такі справді, Караванський не кидав свого ремесла до останнього подиху, зазнав у житті “страшну муку і жорстокість”, але попри те він “скородив зло” й тим самим “світ оновив”, “маяком невгасущим світів”, “совість будив” нашу і подавав нам усім думку — любити Україну, її мову, берегти її як найдорожчий скарб, даний Богом.

Богдана Процак, українка із Севастополя

Сумна звістка надійшла із Севастополя. 6 лютого ц. р. відійшла у вічність чудова людина, вірна дочка України і будівничий українського життя в місті **Богдана ПРОЦАК**.

Її активність була визначальним чинником української культурно-просвітницької та благодійної діяльності у Севастополі. Богдана Процак долучилась до створення і опіки міських організацій “Союзу українок”, “Просвіти”, Національної скаутської організації “Пласт”, Греко-Католицької Церкви, організації з надання добродійницьких акцій “Суспільна опіка”, яка допомагала дитячим закладам, самотнім людям. Вона активно спілкувалася з діячами української діаспори США, Канади та Австралії, які надавали благодійну допомогу. Богдана Процак разом із союзнянками була причетна до координації в розподілі медикаментів серед військових частин у перші роки незалежності, до акцій “Допомага сиротам та дошкільнятам”, “Бабусі Америки для бабусь України”, “Стипендійної акції”, що здійснюється за допомогою СУА, допомагали в нещасних випадках, допомагали інтернатам, дитячим будинкам, матерям-одиначкам, багатодітним малозабезпеченим сім'ям.

Вона підтримувала і впроваджувала українські традиції в місті, була учасником акції “Рушник національної єдності”, координувала культурно-просвітницькі акції, які проводив Український культурно-інформаційний центр у Севастополі.

У 90-ті роки було започатковано святкування Різдва в Західній Україні, куди на запро-

шення союзнянки возили дітей із севастопольських шкіл — незалежно від національності, щоб показати справжні народні традиції. Українські жінки мали подяку від батьків, вчителів, а головне — були щасливі діти, які казали, що в ці дні були наче в казці.

Нагороджена знаком “Орден княгині Ольги” III та II ступеню, яким відзначають жінок за видатні заслуги у різних сферах громадської діяльності.

Нехай добра пам'ять про Богдану Процак живе поміж нами, а севастопольська земля буде їй легкою.

Центральне правління
ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка,
Редакція газети “Слово Просвіти”

Пам'яті Антоніни Коцюбинської

Станіслав ЖУРАВЕЛЬ,
просвітянин, історик-українознавець, м. Чернігів

Просвітянська спільнота Чернігівщини зазнала втрати. Пішла з життя знаний Педагог, просвітянка, невтомна захисниця української мови на зросійщеній століттями Чернігівщині **Антоніна Іллівна КОЦЮБІНСЬКА**. Вона народилася 30 січня 1941 року у с. Великий Карашин Макарівського району на Київщині усього за 9 кілометрів від батьківщини видатного українського вченого-богослова, діяча УНР Івана Огієнка (митрополита Іларіона), який народився у Брусиліві. Раннє дитинство Антоніни випало на важкі воєнні часи. Після війни навчалася в середній школі сусіднього села Рожів, працювала у колгоспі. 1959 р. Антоніна Іллівна вступила на філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Шевченка. Під час навчання доля звела її з майбутнім чоловіком — Юлієм Романовичем Коцюбинським, онуком відомого письменника. Наприкінці навчання вона рятувала від пожежі бібліотеку Академії наук, яку підпалив агент КДБ.

Того ж 1964 року вони з Юлієм Коцюбинським одружилися, закінчили університет і за направленням поїхали до Чернігова, де Антоніна Іллівна працювала в Чернігівській середній школі № 6 учителем української мови та літератури безперервно 38 років. За цей час вона зарекомендувала себе талановитим педагогом, чуйним і люблячим вихователем молоді, прекрасним організатором.

За її ініціативи у школі створили музейну кімнату “Літературна Чернігівщина”. Організовувала й провела літературні вечори, творчі зустрічі з письменниками, обрядові свята. Брала активну участь у громадському житті міста, була активною просвітянкою та членкинею “Союзу Українок”. Не пропустила жодного літературно-мистецького заходу у музеї-заповіднику М. Коцюбинського.

Антоніну Іллівну нагородили орденом “Знак Пошани”, неодноразово обирали депутатом міської ради.

Разом із чоловіком виховали сина і доньку. Була доброю господинею, люблячою дружиною, мамою, бабусею. Щорічно на День учителя десятки колишніх учнів Антоніни Іллівни вітали свого улюбленого Педагога. Вона залишила яскравий слід на землі, тож пам'ять про Антоніну Коцюбинську житиме вічно в наших серцях.

Петро ШКРАБ'ЮК,
письменник, доктор історичних наук, Ін-
ститут українознавства ім. І. Крип'якевича
НАН України, м. Львів

*На карті пам'яті встає
Містечко з іменем Отиня.
Вікно там світиться мого
Крізь літ далеких павутиння...*
П. Ш., 1984 р.

Десять тисяч вікон у минуле Унікальний фотолітопис Михайла Хавлюка з Отинії

1
Провінційні містечка... Так, саме містечка, а не селища міського типу, як їх називали в радянські часи (і називають досі), чи просто, по-армійському, населені пункти. Такі містечка в духовно-інтелектуальному вимірі ніколи не були провінційними. Бо в них, а надто в австрійську добу, діяли читальні “Просвіти”, економічні товариства, самовіддано трудилися священники і вчителі. Контакти зі Львовом чи більшими містами були жваві та постійні — і коли поглянемо в довідники, то нас вразить число визначних особистостей, яких подарувала Україні географічна глибинка (я маю на увазі не лише містечка, а й села та хутори).

Тим більше, не є провінційними містечка зараз, у добу комп'ютерів, автомобілів, сотових телефонів, телебачення... Хіба провінційним є Мукачеве в особі письменника Мирослава Дочинця, який здобув всеукраїнську славу, став лауреатом Національної премії ім. Тараса Шевченка? Чи його земляк, поет Петро Мідянка, теж Шевченківський лауреат, який мешкає і творить (а також учительює) ще далі — в селі Широкий Луг Тячівського району.

На Львівщині такими творчими особистостями є Світлана Антонішин (м. Броди), Любов Бенедикшин (м. Сокаль), Роман Пастух (Дрогобич), Ольга Яворська (с. Тур'є Старосамбірського району), Любов Проць (с. Дубляни Самбірського району)...

На Івано-Франківщині до числа ентузіастів-творців, наразі визнаних дослідників свого краю, як-от професор Володимир Грабовецький чи невисипуший Петро Арсенич, входить і Михайло Хавлюк з містечка Отинії Коломийського району, а точніше — з присілка Угорники, де зараз мешкає.

Угорники мають історичне значення. У старовину тут діяла чернеча обитель, в якій двічі гостював православний поет-міст Іван Вишенський. З Угорників пішли у світ Іван Желізо (1551—1651), знаний у церковній історії як ігумен монастирів у Дубні та в Почасві, і президент Української Народної Республіки в екзилі Степан Вишницький (1884—1965).

1996 року Михайло Хавлюк, тоді — керівник в Отинії художньої школи, яку сам і організував, — написав і видав у Коломиї невелике дослідження “Угорницький монастир”, наступного року — біографію “Життя, віддане Богові й Україні” про о. Михайла Хавлюка (1895—1973), який був братом його діда (2000 р. в Стрию вийшло повторне видання).

Вочевидь, від о. Михайла, батьків він перейняв любов до історії і свого краю. Бо ще 1987 року, восени, ставши студентом гідромеліоративного технікуму, познайомився у Львові з В'ячеславом Чорноволом, за його порадою вступив до Гельсінської спілки, був серед організаторів осередку УГС в Отинії, відтак — першого в районі осередку Руху, захопився видавати з трьома однодумцями репринтний журнал “Вільна думка” (вийшло шість чисел). Був учасником з'їзду Руху, РХП, УРП, ОУН, депутатом Коломийської райради, селищним головою Отинії. І разом з тим його невідступно захоплювали історичні пошуки...

2
Авжеж, Михайло Хавлюк не фаховий історик чи філолог, але й не аматор. Ще під час навчання у Львові він навідувався до архівів та бібліотек, збирав матеріал про Угорники (наслідком чого була згадана вище книжка), далі розшукав коріння свого роду, яке сягає 1735 року; разом вивчав матеріали про дідового брата, опитав очевидців — і написав біографію. А 1998-го зацікавлені читачі отримали нову книжку п. Михайла: “Отинія: історичні нариси”. Бо минувшина цього містечка справді напрочуд глибока й промовиста.

Отинія ровесниця Коломиї: перша згадка про них у Галицько-Волинському літопи-

сі 1241 року. Там Отинія згадується як *Вотнин*. Хоча Вотнин може означати і “отнина” і “вотчина”, себто спадковий маєток. Так чи сяк, а перша виразна згадка на письмі про Отинію як міське поселення — 1606 рік.

Найбільше Отинія прославилась тим, що 1648 року, під час повстання під проводом Богдана Хмельницького, тут перебував штаб полковника Семена Височана, який організував 15-тисячне військо і практично звільнив од ляхів усе Покуття, — а це нинішні Коломийський, Городенківський, Снятинський, Тлумацький, Тисменицький райони з прилеглими до них частинами Надвірнянського та Богородчанського, а також деякими поселеннями районів Галицького і Косівського.

3
Пам'ятник Височанові — виразисте погруддя — з гарматкою і купкою ядер у підніжжі прикрашає центр Отинії — тієї Отинії, яка дорога і моему серцю, позаяк саме в цьому містечку мені після школи пощастило пропрацювати два роки — і це були *найсвітліші, найромантичніші* роки мого життя. Адже це юність, мрії, закоху-

Центр Отинії, 1916 рік

ваність, безкорисливі приятелі, перші поетичні публікації. Я в ту пору працював у редакції районної газети. Бо Отинія (до 1989 року офіційна назва — *Отиня*) була поважним райцентром з усіма необхідними атрибутами: райкомами партії і комсомолу, міліцією, відділенням КГБ, банком і т. ін.

3 Отинії я на три роки пішов до армії. Відтак був Львів, університет, робота. А світло-шлемиві згадки про Отинію. Бо все, що пов'язано з сим колишнім райцентром (цей статус він втратив внаслідок хрущовських реформ 30 грудня 1962 року), з його мешканцями, хвилювало завше — і хвилює дотепер. Зокрема і його давня і вже близька нам історія, тим паче її причетність до вируючих подій 1648 року, до постаті Височана.

1933 року визначний історик Іван Крип'якевич опублікував свою художню повість “Під прапори Хмельницького”: про спудеїв львівської Братської школи Степана (жартівливе — Бублик) та Омелька Підгаєцького, які з наближенням Хмельницького до Львова покинули бурсу і вирушили світ за очі, маючи намір добути до самого Києва та його славетної Академії, а також зустрітися з козаками.

Після різних пригод спудеї опинилися в Отинії, де “полковник Височан мав свою столицю”, тримав канцелярію, в якій почав служити Степан. А Омелька взяли до війська...

4
Це, отже, історія писана. Є також історія усна. Але є, як бачимо, *історія візуальна*, відбита у світлинах — і вона ще більш вражаюча, ніж та, що на письмі. Вона, як музика чи поезія, промовляє прямо до серця. Згадаймо фотоальбом “Армія безсмертних”. Завдяки щасливому випадкові 1999 року було знайдено так званий “Яворівський фотоархів УПА” з якісними негативами. З них було виготовлено світлини — і перед нами постали одухотворені, благородні обличчя оборонців краю, зокрема і жінок. Воїстину (наведу свої рядки):

*Які вродливі, горді, молоді
Повстанці, що оперлися біді!
І хто сказав, що полягли намарно?
Чому ж так ясно на душі тоді?*

Опісля ще були неповторні знахідки — й історія Української Повстанської Армії ожила для нас удруге, і безпосередньо на емоційно-візуальному рівні. Так само оживає для нас історія Отинії, і теж у фотографіях.

Не знаю, як спало на гадку Михайлові Хавлюкові започаткувати такий грандіозний та амбітний проект, який має показати обличчя Отинії у *десяти тисячах* різноманітних світлин, але проект вступив у дію. 5 травня 2012 року Михайло Володимирович через Інтернет звернувся до краян з такими словами:

“Фотографія, сама по собі, не є довговічною. Вона має властивість відходити разом зі своїми господарями, а разом із цим зникає пласт пам'яті нашої Отинійської спільноти, нашої історії. Щоби уникнути цієї втрати, на нашому сайті (otyniya.com.ua) розпочато роботу зі збору фотографій різних років, які пов'язані з Отинією та її мешканцями. Тематика збору — різнопла-

старожилів, хто там мешкав. Підказали: родина Богаченків. Знайшов жінку з цього роду — Ірину Михайлівну, якій за вісімдесят. Вона уважно глянула на світліну — і сама просвітліла: “Та це ж моя бабця!”

21 листопада 1817 року в містечку відкрили однокласну тривіальну школу, в якій вчили писати, читати, рахувати. В цій школі протягом року вчителював відомий краєзнавець, історик Станислава (тепер Івано-Франківськ) та й інших міст, Садов Баронч. 1936 року шкільне приміщення увічнив фотограф. Цього приміщення — хати — давно нема, а фотографія — є! Її Михайло Хавлюк розшукав у Центральному державному історичному архіві України у Львові.

5
Авжеж, Михайло Хавлюк “воскрешає” відійшлих з цього світу, повертає нам миті їхнього буття, повертає нам майже півторастолітню історію покурського краю (найдавніша світлина датована кінцем XIX ст.) як благословенної часточки всієї України — і щодо свого *масового*, такого велелюдного фотолітопису є в Україні, вочевидь, першопроходцем.

Вид на Отинійську церкву, 1916 рік

нова: родинні, колективні, школа, випускники, весілля, похорони, паради, спорт, дозвілля, культура...; за такими розділами і будуть виставлятися фотографії”.

Автор зазначив, що праця над проектом (він назвав його “Проект “Разом”: історія Отинії у фотографіях”) триватиме приблизно один рік. Ну, звісно, як це часто буває: робота захопила, затягла і триває вже п'ятий рік. На сайті виставлено близько трьох тисяч світлин, шість тисяч відскановано. І коли переглядаєш їх, ці перемінні кадри повсякденного побуту і свят, то мовби мандруєш у часі, мовби сам перебуваєш серед цих музик, весільних гостей, задумливих подруг, уніфікованих школярів та школярок — і спільно з ними переживаєш минулі події.

Світлини корисні і з наукового погляду. Тим паче, для етнологів. Адже візуально видно, як контрастно змінювалися покоління щодо одягу, поведінки, виразу обличчя, надто ж у дорядяцький і радянський періоди — періоди зовнішньої сірості й будівель, і людей, їхньої безраднісності навіть у час юності та одружень. І несамохіть зринає питання: як склалися подальші долі цих отинянців? Адже, як пише Ліна Костенко,

*На старих фотографіях всі молоді.
За роками людина сама себе кличе.
У зівнятих печалі, як в чорній воді,
відбиваються люди, дерева, обличчя.*

.....
*Білі, білі обличчя у чорній воді,
неповторні обличчя навек зостаються.
На старих фотографіях всі молоді.
На старих фотографіях мертві сміються.*

Шкода тільки, що не всі фотографії датовані. І все ж їх невтомному збирачеві вдалося розшукати зображення Отинії періоду Першої світової війни, які зберігаються у Відні. Ось старий міст; ось — на тлі церкви — стара хата, а перед нею — молода вродлива жінка у вишиваній сорочці... Церква збереглася дотепер, а хати — нема. Розпитав у

І я ще раз переконуюсь, що провінція — се хіба що географічне, але не духовно-інтелектуальне поняття; що і там можна творити, змістовно жити, як живуть учитель, художник, майстер декорування фарфору Михайло Мандзюк, лікар-терапевт Леся Маринків, лікар-хірург і поет Теодозій Новицький, а тепер і мій новий друг — автор унікального фотолітопису Михайло Хавлюк, з яким я познайомився в Отинії 23 серпня 1998 року.

А наступного дня, виступаючи під час святкування нашої Незалежності, прочитав цей експромт — “Квітку у вінок любові”:

*Отиніє! В добрий час!
Молода моя любове!
Ось я знову серед вас,
дорогі пані й панове.*

*Юність тут сурмить моя
І сьогодні, як учора.
Тому слів цих теж
і широка, і прозора.*

*Отинійці дорогі —
Всі, хто мудрий, добрий, чесний,
Це для Вас наш рідний Гімн,
це для Вас наш стяг небесний.*

*Злука плуга і меча.
А за все — одвічна шана.
Звідси грізний Височан
йшов на поміч до Богдана.*

*Звіділя на тлі пожеж
Йшли в УПА — і до загину...
Звіділя ми бачим теж
всю соборну Україну.*

*Отиніє! Крізь віки
Світись кожній Ти родині.
І Тобі — мій спів палкий...
Гнули біди, а таки
Волі ти плела вінки —
і вони розквітли нині.*

Тамара ЯЦЕНКО: «Ролі, які мені потрібно зіграти, я зіграю»

У Київському академічному Молодому театрі поставили виставу «Горе з розуму» за п'єсою Олександра Грибоедова в перекладі Максима Рильського. Режисер-постановник — художній керівник театру, заслужений діяч мистецтв України Андрій Білоус. А роль Хльостовой виконує народна артистка України Тамара Яценко.

— Ви вперше граєте у виставі, створеній Андрієм Білоусом. Як із ним працювалося?

— Найголовніше, коли ти розумієш режисера, а він знає, що від тебе хоче. Саме така співпраця була у нас з Андрієм Федоровичем. Я граю лише у другій дії, тому приступила до репетицій пізніше. Складність постановки полягала в тому, що потрібно витримувати віршований стиль. До того ж вистава побудована з музичними елементами. Але репетиційний період минув швидко і, як на мене, успішно. Цікавий музичний супровід вистави. Читання віршованого тексту поєднуємо з танцями, а сам текст звучить як музика.

— «Горе з розуму» Молодого театру це не класична постановка?

— Поціновувачам класичних постановок пораджу звернутися до інших українських театрів, а Молодий театр шукає нові форми. Кожна наша вистава авангардна. Подобається комусь чи ні, але це наш стиль.

— Вистава «Горе з розуму» сучасна не лише за формою, а й за змістом?

— Нині вона не менш актуальна, ніж тоді, коли цю п'єсу створювали. Таких правдошукачів, як Чацький, не любивши в усі часи. Чацький — людина, яка нагадує птаха з підрізаними крильми, його намагаються довести до божевілля. Він як «біла ворона», що прагне говорити правду про вади суспільства. Таким людям і зараз важко. Водночас пристосовували, як Молчалин, у нас і нині вистачає. Їх більше люблять, їм легше знайти «тепленьке» місце у житті.

— Як Ви ставитесь до своєї героїні?

— Я люблю характерні ролі. Саме такою є Хльостова. Треба полюбити свого персонажа, «увійти в його шкіру», відчувати, чим він живе, лише тоді він буде достовірним. А ще мені цікаво подавати свою героїню в розвитку, досліджувати зміни, які відбуваються в його характері. Певною мірою за час вистави змінюється і Хльостова. Цій манірній пані, яка звикла жити в розкошах, наприкінці вистави стає шкода Чацького.

— Наскільки Ви задоволені своєю роботою у виставі «Горе з розуму»?

— Я завжди задоволена своїми ролями. Адже саме слово «незадоволені» вносить негатив. Інша річ, що ніколи не стою на місці. Постійно працюю над роллю, знаходжу щось нове. Приміром, протягом 29 років грала Проню у виставі «За двома зайцями» і щоразу відкривала для себе цей образ по-новому.

— У чому секрет популярності «Двох зайців»?

— До вистави «За двома зайцями» я грала невеликі ролі. А на місце Проні пропонували зовсім іншу артистку. Але після кількох репетицій режисер вистави Віктор Шулаков обрав мене для першого складу. За 29 років виставу показували більше 800 разів, і понад 700 я грала Проню.

Спектакль ставив дуже талановитий режисер, у ньому грали молоді обдаровані актори, які жили мистецтвом, оформлювали його прекрасні художні, учениці Данила Лідера — Наталія Гомон і Лариса Чернова. Якщо все це співпадає, то завжди народжується щось цікаве.

Напевне, моя Проня була єдиною, яку не спотворюва-

ли гримом. Як говорив Шулаков, Проня має бути симпатичною. Але душа її забруднена. Це стосувалося світогляду, гонити за собою, часто зневажливого ставлення до оточуючих. А ще вона мріяла про свого «принца на білому коні».

У той же час героїня мала наївну душу і їй легко було обдурити. До мене після вистави не раз підходили глядачі і запитували: «Якщо Проня така хороша, то чому Голохвостий її обманював?» Значить, люди повірили.

Проню виховували не лише батьки, а й друзі, які говорили про те, що наречений має бути багатим. Проте героїня думала насамперед не про багатство, для неї головне — кохання. Я намагаюся показати всю драму душі дівчини, яку обманули. Насправді вона була наївною.

Серед постановок вистави «За двома зайцями» інших театрів мені сподобалася робота Київського академічного обласного музично-драматичного театру імені Панаса Саксаганського (м. Біла Церква). Там прекрасні Проня і Голохвостий. Цей театр сьогодні набирає оберті.

У виставі я грала з багатьма чудовими акторами. Найчастіше були в тандемі з народними артистами України Валерієм Легініним і Ярославом Гаврилюком, які виконували роль Голохвостого. А роль Сірка неперевірено грав народний артист України Валерій Шептекіта. До речі, мій батько, який побував на цій виставі приблизно 100 разів, говорив, що його найбільше подобалася гра саме В. Шептекіти.

— Чи не стали Вас після спектаклю «За двома зайцями» вважати актрисою однієї ролі?

— Так, до мене приклеївся ярлик комедійної артистки. Хоча я вважаю свій творчий потенціал значно ширшим. Станіслав Мойсеев, який на той час був художнім керівником Молодого театру, та завіт Настя Натяжна підшукували роль, яка б могла повністю показати моє творче амплуа. І зупинилися на трагікомедії Жана Ануя «Голубка». Це зовсім інша вистава, а мадам Александра зовсім інший персонаж. Вважаю, що в цій постановці теж все добре склалося. Люблю, щоб змінювалося не лише дійство, а й світогляд мого героя.

Спочатку для Александри головною була сцена. Але поступово вона починає розуміти, що не

можна забути близьких людей, особливо дітей та батьків.

— Також знає трансформацию і образ Свині, яку Ви граєте у виставі за п'єсою Марії Ладо «Звичайна історія».

— Думаю, що по суті однією роллю мені вдалося створити двох абсолютно різних персонажів. У першій дії моя Свиня це більш комічний образ, вона нічого не знає, просить, щоб їй усе пояснили. У другій дії на персонажів з небес уже дивиться зовсім інша Свиня. Тепер до неї всі звертаються із запитаннями. А сам образ перетворюється з комічного на глибоколіричний.

— Нещодавно молодий режисер Сергій Корнієнко поставив виставу «Дівочий виноград» за п'єсою Миколи Коляди, де Ви граєте роль Лариси Сергіївни. Що це за спектакль?

— За сюжетом три вчительки, подруги щороку збираються на дачі однієї з них. Раніше їх сюди привозили на автівці, а цього разу їм доводиться їхати електричкою. А запросили сюди жінок, аби вони оцінили, наскільки вдало їхня подруга вибрала собі кавалера.

Багато хто вважає, що люди у літньому віці не мають права на особисте щастя. Ми намагаємося дати свою відповідь на це непросте питання. Не переповідаємо, чим закінчується вистава, лише зазначаю, що це постановка не для тих, хто любить лише чисту класику.

Також сьогодні маю цікаві ролі у виставах театру «Дядя Ваня» за Антоном Чеховим (режисер Станіслав Мойсеев) де граю Войничку, а у спектаклі «Потрібні брехуни» за п'єсою Іва Жаміака, який поставив молодий талановитий режисер Стас Жирков, я Мати.

— Служіння в Молодому театрі Ви поєднуєте з роботою в інших театральних колективах?

— Чимало років грала у Київському драматичному театрі «Браво». Однією з моїх улюблених була роль Габрієли Трістан у виставі «Успіх?! Скандал?! Тріумф!!!». Тут мала широке поле для діяльності, могла проявити свої емоції при спілкуванні на сцені з іншими акторами. Моя героїня то сильна, то слабка.

Це не лише комедійна, а й драматична роль. При створенні образу Габрієли, як і всіх своїх інших персонажів, я користувалася принципом, що в усіх негативних героїв треба шукати щось хоро-

ше, а в позитивних — щось погане. Лише тоді може з'явитися повноцінний образ.

Подобалася мені і роль Свахи у виставі за п'єсою Миколи Гоголя «Одруження», яку поставив Володимир Борисюк. Це хитра жінка, яка знає, як зайти у кожен дім, «запудрити» мізки, так розрекламувати свій товар, аби його купили. Кожен привезений нею наречений мав безліч недоліків, але розумна сваха перетворювала ці недоліки на чесноти.

Хто знає, можливо, я ще співпрацюватиму з цим театром. Хотілося б більше працювати з режисерами високого гатунку. Приміром, мені дуже подобалося працювати з молодими режисерами Стасом Жирковим і Сергієм Корнієнком. Художній керівник нашого театру Андрій Білоус теж уже має значний досвід і відчуває актора.

— Вам більше подобається грати у театрі чи зніматися у кіно?

— Важко відповісти на це питання. Це наче дві страви, одна смачна, а друга ще смачніша. Кожен із цих видів мистецтва по-своєму унікальний і неповторний. Деякі мої колеги з певною мірою зневаги ставляться до зйомок у кіно і вважають це лише способом додаткового заробітку грошей. Я ж кіно посправжньому люблю.

Перші мої ролі були у фільмах «Трест, який луснув» та «Обережно, брюнетки». Чимало знімалася в українському кіно. Багато хто пам'ятає стрічки «Острів кохання», «Украдене щастя», «Київські прохачі», «Мина Мазайло». А у картині «Народний Малахій» я зіграла відразу дві ролі — дами з публічного дому та дружини Малахія.

Зараз знімаюся рідше. Скажімо, якщо раніше режисери Олег Бійма чи Микола Машенко визначили актора на роль, то він її і грав. Зараз це питання часто вирішують продюсери, і визначальним є не талант, а зовсім інші чинники.

Серед моїх останніх кіноробіт зйомки у стрічках «Останній москаль» та «Слуга народу-2».

— Як Ви оцінюєте сучасний стан української культури?

— Сьогодні культура тримається на ентузіастах. Наприклад, наш театр. У нас є художній керівник Андрій Білоус, ентузіаст своєї справи, людина, яка добре розуміється на мистецтві, є його одним з акторів. А далі культура наче не потрібна. Зневажливо ставилася до неї попередня влада, мало бачимо змін на краще і в останні кілька років.

Колись був популярний вислів: «Буде хліб, буде й пісня». Я б його перефразувала так — «Буде пісня, буде й хліб». Ми не відродимо економіку до тих пір, поки культура не стане пріоритетом. Це зрозуміли японці, це починають розуміти китайці. І ми можемо побачити, які вони мають досягнення в усіх сферах свого життя. Якби в Україні була на першому місці культура, то сьогодні не було б війни. На жаль, таких

простих істин не розуміють наші можновладці.

— Торік Ви побували у Фінляндії, розкажіть, що це була за поїздка.

— Свого часу я навчалася у театральній студії при столичному Театрі ім. Івана Франка, якою керувала Євгенія Персіон. Якось пані Євгенія попросила мене провідати її онучку Аню, яка тоді відпочивала в піонерському таборі в Одесі. Відтоді нас з Анною еднають багато років дружби. Наразі Анна Шевченко мешкає у Фінляндії. Вона запросила мене з артисткою Тетяною Шелігіною відвідати цю країну. Крім Гельсінкі ми побували у місті Порвоо. Мене вразила і сама країна, і шасливі люди, які там живуть. На вулицях жодної бездомної тварини. Правда, у магазинах відчувала себе жebraчкою. Все ж наша зарплата для Європи копійки, тому й не купила нічого, крім дрібних сувенірів для колег.

Представники української діаспори приїхали на зустріч із нами з подарунками — шоколадом і місцевими сувенірами. Я читала їм уривок з «Утопленої» Шевченка, а на екрані транслювали виставу «За двома зайцями», в якій я грала Проню. У Гельсінкі я зустріла нашого режисера Ігоря Фрея, який давно живе у Фінляндії. Він закінчив Київський театральний інститут, був на мойй прем'єрній виставі і запам'ятав її на все життя. І через багато років поставив «За двома зайцями» в Фінляндії. Там дуже цікава Проня, її грає українка. У трупі є хлоп'яць з Росії, який публічно перед телекамерами порвав паспорт Російської Федерації і залишився жити в Гельсінкі. Я бачила любов до України у простих речах. Наприклад, люди готували українські страви: борщ, вареники, голубці, бутерброди з салом. Влаштували фестивалі їжі, знайомлячи іноземців із нашою кухнею та культурою. А зібрані кошти передавали у шпиталі на лікування наших бійців, які постраждали на війні, купували для них одяг.

— Як проводить свій вільний час?

— Особливих захоплень не маю. Проте люблю приготувати щось новеньке, експериментувати на кухні. Приміром, додаю до борщу чорнослив і спробувати, що з цього вийде. Хоча я не великий знавець комп'ютерів, але час від часу граю в комп'ютерні ігри. Допомогає на якийсь час відволіктися від щоденних проблем, а це теж інколи необхідно.

— Чи є ролі, які Ви мрієте зіграти?

— Я ніколи не мріяла про конкретні ролі, бо знаю, що ролі, які мені потрібно зіграти, я зіграю. Приміром, ніколи не мріяла про ролі мадам Александри у «Голубці», чи Свині у «Звичайній історії», навіть Проні у виставі «За двома зайцями». Думаю, що все це мені посилає Бог.

Звичайно, хочу нових цікавих ролей, з широким полем діяльності, де я б змогла повною мірою розкрити свій характер. Можливо, це буде роль простої сучасної жінки з її проблемами. У будь-якому разі це будуть ролі не схожі на попередні.

Тридцять років тому чимало друзів і недоброзичливців бачили мене як актрису однієї ролі. Проте я не хочу і не буду повторюватися, а завжди буду різною.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО

«Журавлик» в Іспанії

Бургос (вулиця Сантьяго)

Іван НЕТЕЧА,
директор дитячої хорової школи, художній керівник і диригент народної дитячо-юнацької хорової капели “Журавлик”

На запрошення мерії іспанського міста Бургос, асоціації “Культура сучасного світу” та за погодженням з Міністерством культури України 8 днів із творчою місією перебувала в іспанському місті Бургос народна дитячо-юнацька хорова капела “Журавлик” Кам’янець-Подільської дитячої хорової школи та міського будинку культури. Асоціація організувала участь капели у Різдвяних фестивалях, концертах в іспанських містах.

Різдвяні фестивалі, концерти спрямовані на популяризацію кращих зразків хорової духовної та світської музики країн Європи.

За два місяці “Журавлик” підготував дві концертні програми з 35 творів. Одна програма — духовна музика, друга — світська музика.

Дорога до Іспанії пролягала через Польщу, Німеччину, Францію.

Прекрасними були оглядові 9-годинні екскурсії у Празі та Парижі.

Імпресаріо Альберто Дієз Бланко забезпечив 27 хористок, художнього керівника, концертмейстера Ольгу Гренівську, відеооператора-фотографа Ярослава Нетечу, перекладача Дмитра Назаренка, двох водіїв проживання у готелі “Бургос”, де нам запропонували комфортабельні кімнати і харчування.

Юні хористки з давнього Кам’янець-Подільського демонстрували свою майстерність перед мешканцями, туристами іспанських міст Бургос, Прадолуенго (провінція Бургос), Куельяр (провінція Сеговія), Аревало (провінція Авіла). За 7 днів “Журавлик” дав 18 концертів.

Перший концерт у Бургосі відбувся у театрі “Клунія”, культурний центр Франціско Салінаса, який зібрав близько 500 слухачів. На професійному рівні зіграли фортепіанні твори студентки Національної музичної академії України ім. Петра Чайковського Олена Кухар, Марія Пастух. Порадувала слухачів академіч-

ним співом студентка Чернівецького обласного училища мистецтв ім. С. Воробкевича Діана-Марія Марчук. Усі випускниці дитячої хорової школи і досі учасниці хорової капели “Журавлик”. Усі надзвичайно зраділи тому, що в міській газеті “Diario de Burgos”, № 40 від 30.12.2016 р., зранку вже була стаття-анонс про “Журавлик” під назвою “Ангельські голоси України в районі Гамонал (Gamonal)”.

Завдяки теплій погоді (+16) “Журавлики” здійснили Різдвяні анімації (оживлення) вулиць у районі Гамонал, Зона G: Еладіо Перладо, Сантьяго, Франціско Грандмонтанья у Бургосі. Всього дев’ять 30-хвилинних концертів колядок та щедрівок. Найбільше захоплення у публіки викликали колядки: “Свята ніч”, “Повний благоді” і знаменитий на весь світ “Щедрик”.

Успішно відбулися концерти “Журавлика”, в театрі “Глорієта”, м. Прадолуенго, провінція Бургос; культурному центрі “Альфонсо де ла Торре”, м. Куелья, провінція Сеговія; театрі “Кастілла”, м. Аревало, провінція Авіла.

Надовго запам’ятається дівчатам, керівникам сердечна зустріч із мером м. Бургос Хав’єром Лакальє, який подякував за приїзд, за Різдвяні концерти “Журавлика” в Іспанії.

Після останнього концерту в м. Аревало ми переїхали в Барселону, де здійснили оглядову екскурсію. Потім була Італія, зупинка на оглядову екскурсію у м. Венеція. Перетнувши Словенію, ми зробили коротку зупинку на площі Героїв у столиці Угорщини Будапешті.

Вражень і емоцій у хористок безліч, вони не тільки набули такого важливого для себе творчого досвіду, а й познайомилися з культурою, побутом Іспанії. Поїздка стала для них незабутньою, адже вона була першим виїздом за кордон.

Барселона (Триумфальна арка)

Прадолуенго (театр Глорієта)

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

“Всім серцем любіть Україну свою...”
Вечір пам’яті Володимира Сосюри відбудеться 15 лютого 2017 року в Будинку звукозапису (м. Київ, вул. Л. Первомайського, 5-а).
Ведучий Сергій Гальченко.
Початок о 17 год.

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЦУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітницької роботи

Надія КИР’ЯН

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп’ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,

м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Загальний наклад у лютому — 15 600

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

